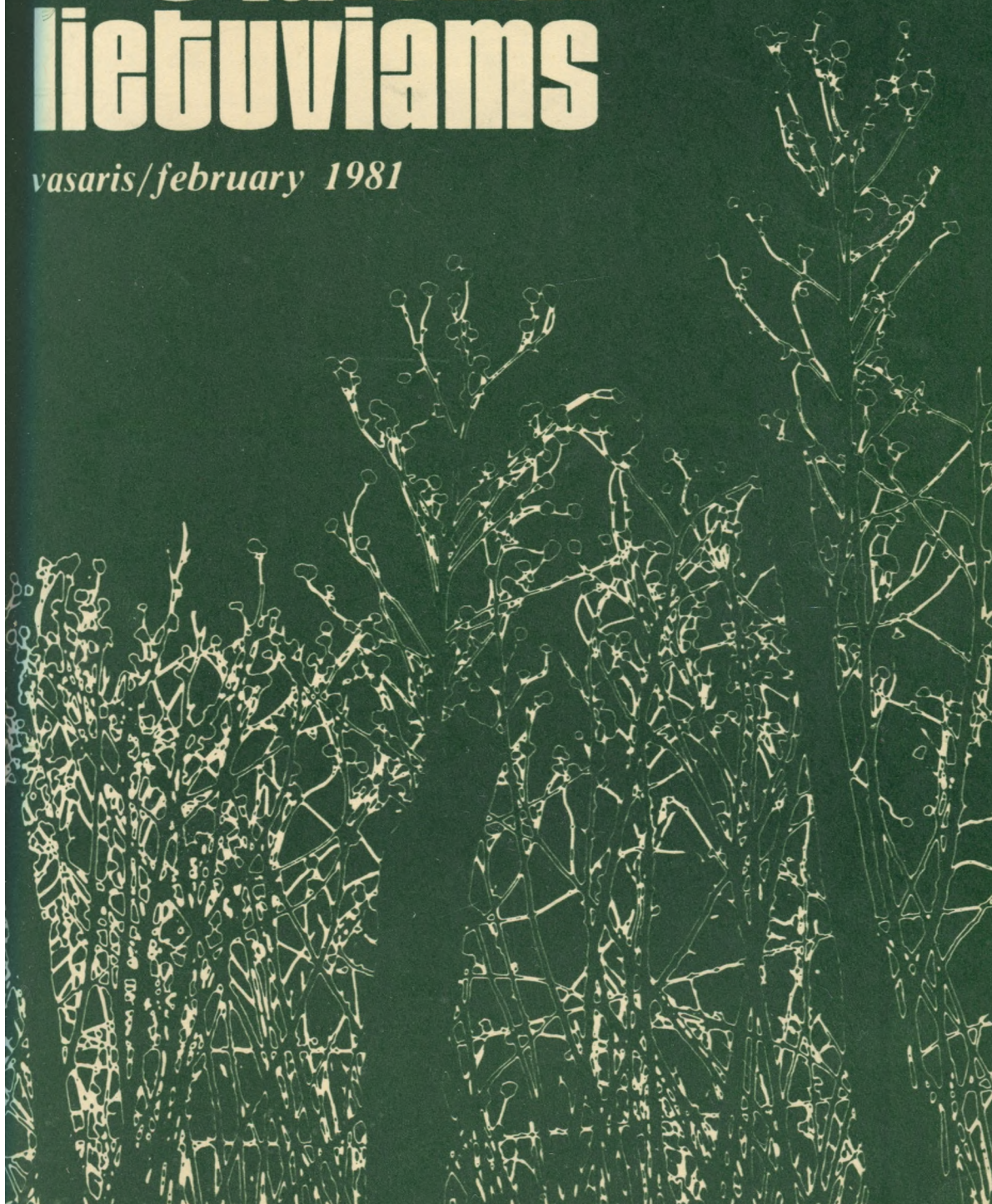

laiškai lietuviams

vasaris/february 1981

PATRIOTIŠKUMAS	37	Jonas Miškinis
APIE LIETUVIŠKUMO MASTĄ	40	Antanas Saulaitis, S.J.
KAIP AŠ PERGYVENU TIKĖJIMĄ?	43	Andrius Valevičius
VILNIUS PRO LIŪDEŠĮ	45	Alė Rūta
ŽMOGAUS MINČIŲ ŠEIVA	48	Anicetas Tamošaitis, S.J.
TIKRASIS GAILESTINGUMAS	51	P. Daugintis, S.J.
MES IR APLINKA	56	Dr. A. Protas
NUOBODULYS	57	A. A.
SKYRYBOS: PRIEŽASČIŲ BEIEŠKANT (VI)	60	Danutė Bindokienė
PASIĖMĖS LAGAMINĄ, UŽTRENKIAU JAI PANOSĖJE DURIS . . .	62	Vytautas Kasnis
KALBA	64	Juozas Vaišnys, S.J.
TĖVYNĖJE	67	Vytas Butvila
DANGUOLĖS JURGUTIENĖS KŪRYBA	70	Red.
TRUMPAI IŠ VISUR	71	J. Pr.
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” EKSKURSIJA	72	Red.

Šis numeris iliustruotas dail. Danguolės Jurgutienės tapybos darbų nuotraukomis. Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$8.00, single copy 80 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing offices.

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1981 / VASARIS - FEBRUARY / VOLUME XXXII, NO. 2

PATRIOTIŠKUMAS

JONAS MISKINIS

Žmogus gyvena ne kažkokiose dausose, bet žemėje. Žemė yra plati. Po visą tą plačiąją žemę yra išsibarstę žmonės. Šiandien žmonija dar nėra valdoma iš vieno pasaulinio centro. Žmonės vienus nuo kitų skiria įvairios gyvenimo sąlygos: klimatas, rasė, kalba, papročiai. . . Šias gyvenimo sąlygas žmonija yra priėmusi ir prie jų prisitaikiusi. Iki šiol dar niekam nepasisekė žmonių padaryti lygiais visais atžvilgiais. Nepasisekė žmonių padaryti vienminčiais ir sujungti vienai pasaulinei valdžiai. Žmogus yra sėslus. Jis gyvena vienoje vietoje, atskirtas nuo kitų, toliau gyvenančių. Gyvendamas vienoje vietoje, jis įeina į vienokio ar kitokio pobūdžio vietinius sambūrius.

Aplamai pasaulis yra suskirstytas į atskiras valstybes, kurios negali susilieti į vieną. Žmoguje yra galingas instinktas, kuris jį verčia įeiti į glaudesnę kontaktą su jam artimesniaisiais žmonėmis. Žmogus pasirenka vieną labiau organizuotą grupę ir joje prisiglaudžia; joje ieško užuovėjos ir paramos. Pasak kai kurių filosofų, prisidėti prie vienos grupės reiškia save pastatyti prieš kitas grupes. Vargas, nelaimė, pavojus, baimė žmogų moko glaudžiau sutapti su sau artimesniaisiais. Iš šito sutapimo gimsta teisinė sąmonė, ištikimumas, patriotinis nusiteikimas. Patriotiškumas, matyt, yra neišvengiamas ir žmogaus gyvenimui reikalingas dalykas.

TĖVYNĖS MEILĖ

Pasaulyje yra tokių dalykų, kuriuos mes tepagauname regėjimu, pvz. šviesa, spalva; yra ir tokių, kuriuos žmogus tesuvokia girdėjimu: garsai, muzika. Tačiau yra ir tokių dalykų, kurie gali būti suprasti ir išgyventi tik meile. Prie jų priklauso ir tėvynė.

Patriotinis patyrimas yra žmogaus išgyvenimas be jokių ieškojimų ir didesnių tyrinėjimų. Jis savaime yra išgyvenamas. Žmonės instinktyviai, gam-

DANGUOLĖ JURGUTIENĖ

Erdvių naktis (aliejus)

tiškai ir nejučiomis pripranta prie tos aplinkos, kurioje gyvena, prie gamtos, kaimynų, prie savo šalies kultūros ir savo tautos gyvenimo. Bet tuo dar dvasinė patriotiškumo esmė nėra paliečiama. Mat čia tėvynės meilė yra išgyvenama kaip tam tikras, dar neaiškus linkimas, kuris kartais visai sunyksta, o kai kada pasireiškia aklu, visai neprotingu instinktu, net aistra, nuslopinančia žmogaus sieloje net sąžinės balsą bei teisingumo pajutimą. Tai aklas afektas. Jis greitai išsigeimsta ir tampa pikta grobuoniška aistra, niekinančia visa, kas ne sava, skatinančia kitus neapkęsti. Šitoks "patriotas" išgyvena ne kūrybinį polėkį, bet laikiną pyktį. Toks žmogus išgyvena ne tėvynės meilę, o keistą, net pavojingą šovinizmo mišinį, pasididžiavimą, už kurio dažnai slepiasi asmeninis savanaudiškumas. Tokie "patriotai" nežino nei ką jie myli, nei ko nemyli. Jie vadovaujasi ne dvasiniais motyvais, bet aklu masių instinktu. Nors reikia pripažinti, kad aklu instinktu apmestas ir ataustas patriotiškumas yra kur kas geresnis dalykas, negu visiška tėvynės meilės stoka. Bet reikia pastebėti, kad toks instinktyvus patriotizmas šiandien kai kur yra į kultą pakeltas ir žmonijai labai pavojingas. Ne šitokio patriotizmo dabar yra pasiilgusios tautos. Jos yra pasiilgusios sąmoningo patriotiškumo, kuriame darniai sugyvena aistringa meilė bei pasiaukojimas su išmintingu blaivumu ir saiko pajautimu.

EGOIZMAS

Norint atsakyti į klausimą, kaip patriotiškumas pasireiškia, reikia pastebėti, kad žmogus gali visą savo gyvenimą išbūti savo krašte, savo tėvynėje, savo valstybėje ir visai nežinoti, kas yra jo tėvynė. Jis gali jos visai nemylėti ir net siekti, kad jo kraštas būtų prijungtas prie didesnės, galingesnės valstybės, jeigu tai padės jo asmeniškiesiems interesams. Tokio "patrioto" siela tautiškai yra tuščia, mirusi. Toks žmogus patriotiškumo atžvilgiu yra tikras vargšas, dvasios elgeta, kūrybiškai visiškai bergždžias. Daug yra tokių nelaimingų žmonių, kurie negali mylėti savo tėvynės vien dėl to, kad jų instinktas

gyvena egoistiškais interesais. Tokiems žmonėms, sakytume, trūksta dvasinio organo. Tokių žmonių sielai tėvynės idėja nieko nesako. Mat tėvynės idėja suponuoja žmoguje esant gyvą dvasinį pradą. Tėvynė yra kažkas dvasiška. O tėvynės nemylinčiuose žmonėse arba dvasios nėra, arba ji yra išblėsusi, numirusi. Tai, kuo jis dar tiki, yra medžiaga, ekonominiai sumetimai ar išskaičiavimai. Tokie žmonės nori tik materialinių turtų. Dvasiniai dalykai jiems visai nesvarbūs. Pavyzdžiui, Karoliui Marksui įstatymai, moralė, religija tėra tik buržuaziniai prietarai, už kurių slypi buržuaziniai interesai. Tokių žmonių dvasinis organas yra nuvytęs, atrofavęsis. Be to dvasinio organo, aišku, nerasi tėvynės, o nerastos arba nesamos tėvynės žmogus nepamils.

Tėvynės pajutimas ir pamilimas yra dvasinio apsisprendimo veiksmas. Tas dvasinio apsisprendimo veiksmas nurodo žmogui jo dvasinės versmės, o tuo pačiu apvaisina jo dvasinę kūrybą.

Vadinasi, dvasiškai miręs žmogus nemylės savo gimtojo krašto ir parduos jį tam, kas pasiūlys didesnę kainą. Būna ir taip, kad žmogus, savo gimtojo krašto neradęs ir nesugebėjęs jo pamilti, vis dėlto save laiko patriotu. Tai reiškia, kad toks žmogus pamilo ne savo tėvynę, o tik jos pakaitalą, kurį jis klaidingai laiko savo tėvyne. Tokių tėvynės pakaitalų gali būti įvairių: teritorija, geografinė aplinka, klimatas, rasinė kilmė, ūkinė santvarka, kalba ir t.t. Visi šie dalykai, skyrium paimti ir nuo savo dvasinių versmių atitraukti, dar neatstoja tėvynės. Taigi jų, skyrium paimtų, negalima patriotiškai mylėti. Jie yra panašūs į kūną be sielos, į lopšį be kūdikio, į rėmus be paveiklo. Visi jie yra tik tėviškės gyvenamasis namas, priemonė, medžiaga, bet ne ji pati. Visa tai, kas tėvynei reikalinga, tėvynėje ir per tėvynę įgauna kilnesnę prasmę, bet pati tėvynė yra kur kas daugiau, negu čia suminėti dalykai.

Taip, tėvynei reikalinga teritorija, bet teritorija dar nėra tėvynė. Tėvynei reikalinga geografinė ir klimatinė aplinka, bet tai galima rasti ir kitame krašte. Tėvynė yra

APIE LIETUVIŠKUMO MASTĄ

ANTANAS SAULAITIS, S.J.

Jeigu būtume ne baltosios rasės nariai, būtų lengviau aptarti, kas yra lietuvis. Įrodyti, pavyzdžiui, kad esi Šiaurės Amerikos indėnas, turėtum būti bent aštuntadalį indėnų kilmės, priklausyti genčiai ar draugijai, mokėti kalbą ar šokį, būti kitų laikomas indėnu. Panašiai ir su afrikietiškos kilmės gyventojais — spalva padėtų skirti žmogų į kategoriją, kad žinotume, kaip su tokiu žmogumi elgtis ir į jį reaguoti. Prie lietuviškumo prisideda ne tik kilmė, bet ir tam tikra sąmonė ar sąmonės galimybė. Pasakyti, kad "lietuvis yra lietuvių kilmės asmuo, kuriam rūpi ar galėtų rūpėti Lietuvos reikalai", nepatenkins labiau fiziniu paveldėjimu kitus apsprendžiančius asmenis. Nei spaudoje, nei organizacijose sąmoningai šio lietuviškumo masto reikalo nekeliamo, bet toks mastas vis dėlto veikia santykiuose tarp žmonių, kuriuos paliečia lietuviškasis gyvenimas.

Gal nėra idealu, bet kiekvieną žmogų turime kaip nors apibrėžti: doras, nedoras, patikimas ar ne, vienos ar kitos profesijos. Kartais tokia etiketė prisegama ketvirto skyriaus suole ir ligi grabo lentos žmogų vadiname "neramia dūšia" ar kaip nors kitaip. Kai alkoholikas nustoja gėręs, šeima ir artimieji nebežino, kaip su juo elgtis. Kai trečios kartos lietuviškomis nuotaikomis persiėmęs žmogus ateina į pokarinių ateivių

kažkas dvasiška, kaip jau esame minėję. Patriotiškumas gali būti ir tada, kai nėra vieno ar kito tėvynės turinį sudarančio elemento. Yra žmonių, niekadus Lietuvoje nebuvusių ir silpnai lietuviškai kalbančių arba ir visai lietuvių kalbos nemokančių, bet visa širdimi mylinčių Lietuvą. Deja, yra ir tokių, kurie savo kilme ir krauju yra tikri lietuviai, kurie dabar pavergtoje Lietuvoje gyvena, lietuviškai puikiai kalba, priklauso mūsų tautai, o lietuvių tautos patriotus išduoda Sovietų sąjungos komunistams persekioti ir sunaikinti...

tarpą, taip pat nežinome, kaip su juo ar su ja apsieiti, nes turėtume lietuviškumo mastą praplėsti. Jeigu lietuviškumo mastas siauras ("kalba lietuviškai"), užtikrinsime lietuviybės grynumą. Jeigu mastas platus, galėtume Lietuvai ugdyti daugiau draugų.

Išėivijoje apibūdinant bet kurios tautybės asmenį, atmintina, kad tik dalis kitame krašte gyvenančių tos kilmės asmenų veikliai dalyvauja imigrantų (ar etninės grupės) gyvenime. Veiklieji lietuviai tėra lietuvių išėivijos dalis, o ne visuma, kurios reikėtų lietuviškumo mastui nustatyti. Lygiai taip pat lietuviškoji (ar kitos tautybės) etninė veikla nėra tos kultūros visumos atspindys. Kitame krašte gyvendami, imigrantai atgaivina ar perkelia tik kai kurias savo tautos kultūros apraiškas, o ne kultūros reprezentacinį skerspjūvį. Ateiviai taip pat nejučiomis pasisavina naujojo krašto vertybes, kurios naudingos, palankios ar parankios, jas prisitaikydami pagal savo skonį ir supratimą.

Pavyzdys galėtų būti esminė amerikietiško idėja, kad žmogaus vertė priklauso ne nuo kilmės ar pavadinimo, bet nuo jo pasiekimų. Tai nusprendė net steigiamasis seimas, atsisakydamas bet kurių kilmingumo laipsnių (britų didikų titulų), net valstybės prezidentą vadindami "Mister President", o ne "Jūsų Ekscelencija" ar kitu panašiu pavadinimu. Taip ir Amerikos lietuvių tarpe išnyksta sąvoka, kad lietuvių kilmės asmuo jau yra lietuvis. Kad būtų lietuvis, turi ką nors atlikti, parodyti, pasiekti, kuo nors pasižymėti, kad ir ne lietuviškoje srityje, pvz. mene, moksle. Todėl ir pradėdame labiau remti tas įstaigas, kurios ką nors aiškaus, naudingo daro, vietoj tradicinių.

Pasisavinę iš demokratiškų kraštų aplinkos pasiekimų, o ne pavadinimo (kilmės) mastą, nespėjome dar pritaikyti tai, ką Lietuvių charta vadina "aukščiausia tautine dorybe" — tautinį solidarumą. Kaip atrodytų

lietuviškumo mastas, jeigu masto dalis kartu su reikalavimu lietuviškai kalbėti ar vaikus siųsti į lituanistinę mokyklą būtų ir vienybės ryšių pajutimas, pakanta, demokratiška laikysena visuomeninėse svarstybose? Tai pažiūra į savuosius lietuvius. Norint apibūdinti lietuvių, reikėtų atkreipti dėmesį ir į jo pažiūrą į kitataučius. Čia pavyzdžiu galėtų būti belgė, pagrindžio veikėja, nacių vedama sušaudyti. Ją belgai pavadino patriote. Ji atsakė, kad neužtenka mylėti savo kraštą ir tautą — tikra patriotė lygiai taip pat neturėtų jausti neapykantos kitoms rasėms ar tautoms.

Veiklų lietuviškumą su tautybės mastu susieti ragina dar kiti aplinkos bruožai. Labiau pasireiškiant įvairioms gyvenamųjų kraštų tautinėms grupėms, mes taip pat "kylame", keliame savo balsą ir reiškiamės. Etnines grupes studijuojantys sako, kad toks savijautos bei veiklos pakilimas yra reakcija, protestas prieš kitų etninių vienetų daromą visuomeninę pažangą. Kitas svarbus veiksnys yra tautos likimas. Todėl į lietuviškumo mastą reikėtų įrašyti ir laikyseną Lietuvos atžvilgiu. Pavyzdžiui, 1953 metais JAV žydų jaunimo tik 6% buvo bent kiek laiko praleidę savo tautybės (ir tikybos) pamokose, kursuose ar kitoje tautybę ugdančioje veikloje. (Mūsų lituanistines mokyklas lanko kaip tik šis nuošimtis pokarinių ateivių vaikų). Šiandien 70% žydų jaunimo yra bent iš dalies perėję jų švietimo įstaigas, nes tautinis likimas labiau išaiškėjo, Izraelio valstybei įsisteigus. Rūpestis tautiškumo išlaikymu bei ugdymu sociologams yra ženklas, kad ta etninė grupė nežus, o sagstys gaires savo ateičiai. Susirūpinimas tautiniu (ir valstybės) likimu taip pat priveda tautines mažumas savųjų ieškoti ir juos įtraukti ne tik per spaudą ar netiesiogiai, bet asmeniniais ryšiais, individualiai.

Lietuviškumo mastą gerokai nuspalvina kaltės jausmas, kuris religinėje ir dorovės srityje gerai išstudijuotas. Moralės psichologai teigia, kad atskirtinas tikrai pagrįstas kaltės jausmas (kilęs iš nusižengimo, nusikaltimo) nuo neapčiuopiamo ar nepagrįsto kaltės jausmo. Neišgydyto kaltės jausmo

pavyzdys būtų nesijausti smagiai, kai katalikas penktadienį valgo mėsą, nors šis susilaikymo nuo mėsos įstatymas panaikintas. Arba jaustis kaltu, kai esi džiaugsmingas ir linksmas ar viskas gerai sekasi, lyg laimingo žmogaus būseną būtų priešinga krikščionybei (kančia buvo pirmųjų trijų krikščionybės šimtmečių krikščioniškumo masto dalis ir taip užsiliko). Arba neramiai išgyventi, kai dėl pūgos, savo ar šeimos nario ligos ar kitos geros priežasties šventadienį pasilieki namie ir neini į bažnyčią. Kaltais jaučiamės, kai tenka bendrauti su asmenimis, kurie mums nepatinka, lyg neigiamasis jausmas būtų mūsų pačių iššauktas ar pagaidautas.

Kaip bebūtų religinėje srityje, panašus kaltės jausmas veikia ir mūsų nusiteikimus lietuviško gyvenimo ratelyje. Bent taip teigia tie, kurie sako, kad jie veikia ne vien dėl sąmoningai suprantamų priežasčių, bet slypinčio kaltės jausmo vedini. Jie mano, kad pokarinėje lietuvių išeivijoje labai reikšmingas neišgydytos kaltės pojūtis: apleidome Lietuvą. Kad išeivijai reikėtų gilaus dvasinio gydymo, mažai kas paneigs. Bet ar šios ligos diagnozei reikia priskirti kaltės jausmo apraiškas? Neblogas duomenų šaltinis yra vaikai ir jaunimas.

Istorijos pamokoje apie Lietuvos santykius su rusais buvo klausimas, kurio tinkamiausia galimybe vaikai turėjo pasirinkti, dėl ko per antrąją pasaulinę karą lietuviai pabėgo į Vakarų Europą: a. manė, kad netrukus galės grįžti į Lietuvą, kaip ir per pirmąją pasaulinę karą; b. norėjo išvažiuoti į Ameriką ir Kanadą; c. naciai privertė tarnauti savo kariuomenei vakaruose; d. vokiečiai buvo Lietuvai geresni už sovietus. Istorikai turbūt parinktų pirmąją atsakymą (a), bet mokiniai parinko antrąją (b). Šiandieninę padėtį įskaito prieš 35-40 metų įvykusuose veiksmuose. Kodėl?

Kai istorijos (ar visuomeninio ugdymo) pamokoje kalbama apie bolševikmetį arba sovietinę okupaciją, tebesitęsiančią dabar, mokytojai sužino, kad mokiniai mažiau gali papasakoti apie savo tėvų (ar jau ir senelių) pergyvenimus okupacijos bei karo metu, ne-

gu apie spaudos draudimą, pasibaigusį prieš 75 metus ir jau per gausia mūsų spauda atsvertą. Kuris izraelitų mažiau žino apie to paties laikotarpio nacių padarytą skriaudą, negu apie savo tautai ankstyvesnius reikšmingus atsitikimus (kaip išlaisvinimą iš vergijos per Raudonąją jūrą) Kodėl tėvai ar seneliai mažai tepasakoja?

Kaltės jausmo diagnozei būtų galima priskaityti ir skirtingų imigracijos kartų susitikimus. Kai pokariniai tremtiniai atsidūrė jau anksčiau lietuvių apgyventose vietose, save laikė tikraisiais lietuviais pagal šį mastą: gryniau kalba lietuviškai, gyveno Nepriklausomoje Lietuvoje ir matė ją su elektra, vandentiekiu, modernesniu žemės ūkiu, pramone, kultūra, negu prieš I pasaulinį karą išvykusieji. Tokia pažiūra į ankstyvesniusius būdinga visų tautų imigracijoms: paskutinioji save laiko grynesne (pagal savo, o ne visuotinį mastą).

Nėra už mus vėlesnės imigracijos, bet išeivijoje apsigyvena vienas kitas iš Lietuvos pasitraukęs disidentas, menininkas, laisvų kraštų piliečių išreikalautas šeimos narys. Neretai lankosi turistai, giminės ir mokslininkai iš Lietuvos. Nors niekas nepaneigia, kad tarp šių lankytojų gali būti ir sovietų agentų arba prievarta sovietų tikslams pajungtų, ar neigiama į juos reakcija pateisinama sąmoningu motyvu vengti ryšių su pavergėju?

Nesant šioje grupėje pakankamam lietuvių skaičiui, galėtume pažvelgti į kitų tautų emigrantus, kurių didesnis skaičius iš pavergtų kraštų pasiekia vakarus ir juose apsigyvena. Dabar iš Lenkijos atvykę ir nuolat laisvajame pasaulyje gyvenantys nelabai nori bendrauti su savo tautiečiais, kurie jiems atrodo atsilikę ir tamsūs (daugiausia JAV dar prieš karą atvykę ir jų palikuonys). Ar galėtų būti, kad nesijausdami "saugūs" lietuviai, savo širdyje ar sąmoneje (pagal dar neišaiškintą lietuviškumo mastą), norėtume vengti Lietuvos lietuvių, kuriuos instinktyviai jaučiame esančius autentiškesnius už save, ir tuo būdu paneigtume savo lietuvišką autentiškumą (pagal savo mastą)?

Kas stebi mūsų visuomenę, gali teigti,

kad dar kita neišaiškintos kaltės jausmo apraiška galėtų būti mūsų pačių dalyvavimas ar vaikų bei jaunimo siuntimas į lietuvišką veiklą. Tėvai su vaikais namie gali kalbėtis angliškai, bet norom nenorom juos veža į lituanistinę mokyklą gal savo "kaltės išpirkti"? Tai, aišku, nebūtų vienintelė priežastis. Ribotame pasaulyje negalėdami namie lietuviškumo kaip reikiant ugdyti, tėvai imasi kitų priemonių, kurios jų vietoje prieinamos.

Nors pareiga priklauso prie žmogiškos buities darbe, tikyboje, šeimos reikaluose, bet kaip būtų, jeigu į lietuviškus renginius išeivija eitų ne "iš pareigos" (savo ar savo vaikų organizacijų), bet dėl to, kad įdomu, naudinga, linksma? O jei reikėtų žmones pritraukti kokybe, mūsų tradiciniai renginiai būtų visai kitokie. Tada reikėtų stengtis nuolat tobulinti ir kultūrinti įvairius renginius, kaip ir jaunimo organizacijų susibūrimus, lituanistinių mokyklų kasdienybę, spaudą ir radiją.

Daugelis žmonių (bent didesnėse vietovėse) jaučia pareigą remti, dalyvauti, ruošti ir vadovauti, todėl ir lieka nepastebėti tie, kurie, arba suvirškinę kaltės jausmą neranda savyje kito motyvo dalyvauti, arba, kaltės jausmą dar giliau užkasę, visai pasitraukė. Mielas dalykas, į nemalonias sąlygas įpintas, po kiek laiko pasidaro nepanešama prievarta: taip diktatūros kankina disidentus, rodydamos šeimos nuotrauką ir tuo pačiu skausmu dirgindamos kūną, kad išvystytų neapykantą mielum ir brangiam dalykui.

Jei net ir sąmonei lietuviškumo mastu imtume "lietuvis yra lietuvių kilmės asmuo, kuriam rūpi ar galėtų rūpėti Lietuvos reikalai", nebeturėtume remtis siauresnėmis kategorijomis: kurios išeivijos kartos, koks kalbos mokėjimas, kiek dalyvauja. Iš tikrųjų galėtume pažadinti net ir miegalius. Mūsų miegančiųjų, užmigusių ar užmigdytų tarpe gali būti daug Lietuvai ir lietuviškiems reikalams draugų, jeigu juos pasiektų jaukus, asmeninis kontaktas tų, kurie lietuviais būtų iš garbės ir džiaugsmo, be sąžinės priekaištų.

KAIP AŠ PERGYVENU TIKĖJIMĄ

ANDRIUS VALEVIČIUS

Gyvename tikrai įdomiais laikais. Jau kuris metas esame liudytojai atgijusio dėmesio religijai ir pastangų iš naujo jos ieškoti ir ją apmąstyti ar ja net gyventi. Knygos, nagrinėjančios kontempliaciją ir mistiką, yra tarsi tvanas užplūdusios rinką. Dabarties žmogus nori nusikratyti šiandieninės grynai apyvarta ir prekyba besirūpinančios visuomenės; jis ieško išsilaisvinimo, mėginamas kurti naują civilizaciją, kurios pagrindas nebebūtų tik kova dėl ekonominio būvio.

Ir iš tikro! Įsijungę televiziją, matome joje vis daugiau ir daugiau religinio pobūdžio programų. Gražūs žmonės, gražiai apsirengę, pasakoja apie savo gyvenimą, kalba apie religinį savo atsivertimą, apie naują savyje patirtą šviesą. Spaudoje skaitome apie atsinaujinimo sąjūdžius, kurių paskatinti žmonės renkasi maldai ir mąstymui. Seniau vyravę sausi įsakantieji ar perspėjantieji balsai čia jau išnykę; čia jie skamba šiandien net džiugiai. Dažnai girdime iš savo pažįtamųjų, kad atėjęs laikas atsinaujinti, iš naujo "gimti", bet šį kartą — Šventojoje Dvasioje. Kiek daug dabar yra žmonių, kurie liudija Dievo buvimą, tiesiog prisipažindami iš tikro Jį radę!

Ir vis dėlto, nežiūrint visų šių žavinčių knygų ir liudijimų, sutinkame nemaža ir tokių tikinčiųjų, kurie, nors ir skaitydami apie šviesą, jaučiasi betgi tebeklaidžioją tamsoje. Jie irgi norėtų Dievą rasti. Bet juo stropiau jie Jo ieško, juo neaiškiau jiems viskas darosi. Kiek vienu kojos jau, atrodo, nebesiekiančios žemės, tiek kiti vis dar regi save įklampusius kasdieninio gyvenimo pūrve. Jie galėtų, pasak psalmininko, tarti: "Įklimpau į gilią dumblynę, nėra man kur kojos atremti... Pailsau, bešaukdamas garšiai. .. ir akis pražiūrėjau, belaukdamas Dievo pagalbos" (Ps 68, 3-4).^x

Jausmas, esant Dievo apleistam, yra randamas ne tik psalmėse. Jis yra gana ryškus ir gal net pagrindinis taip pat ir daugelio

šventųjų gyvenime. Šv. Ignacas Loyola, pasakodamas savo autobiografijoje apie buvimą Manresoje netrukus po savo atsivertimo, mini savo griežtą asketinį gyvenimą, kai Dievas jam siūsdavęs kilnių minčių ar vizijų ir kai jis kaip tik todėl laikęs save jau tikrai prie Dievo priartėjusiu. "Lig šio laiko, — rašo šventasis (šv. Ignacas visur kalba apie save trečiuoju asmeniu, *Aut.*), — jis gyveno savo viduje visiškai ramus. Nuolatos jautė savyje didelį džiaugsmą ir vis dėlto jis dar nė kiek nesiorientavo vidinio, dvasinio gyvenimo klausimuose". Bet štai, laikui bėgant, ši padėtis pradėjo kisti: dvasinis džiaugsmas arba "saldumas" pasirodė nesą nuolatiniai. "Prieš jo akis iškilo dabartinio jo gyvenimo sunkenybės, tarsi kažkas jo viduje jam būtų šnibždėjęs: "Argi pajėgsi nešti tokį gyvenimą 70 metų, kuriuos tau gal skirta dar praleisti?" Ir toliau rašo šv. Ignacas: "Netrukus po šio gundymo jis pradėjo jausti, kad jo siela pastebimai kinta. Sykį pasidarė jam taip grasu, jog jis nerado jokio džiaugsmo, nei dalyvaudamas bendrosiose maldose, nei šv. Mišiose, nei kitose maldingose pratybose".²

Šis šv. Ignaco pavyzdys patvirtina tai, ko daugelis šventųjų yra mus mokę: *tikėjimas ir iš jo išplaukiąs dvasinis gyvenimas, kuris yra paremtas jausmais, ypatingomis maldomis, gražiomis giesmėmis ar apeigomis, turėtų būti vengiamas*. Be abejo, visi šie dalykai yra žmogui naudingi, tačiau nebūtini, nes jie praeina ir net visiškai išnyksta. Tikrąjį tikėjimą sudaro Dievo radimas ir Jo veikimo jautimas paprasčiausiame kasdienos gyvenime su visu jo nuobodoliu, netikrumu, nerimu, įvairiausiu pažeminimu ir sunkumu. Mūsų dienomis pasirodančios naujos knygos, naujos teorijos, nauji atgimimo sąjūdžiai gali būti gera pagalba žmogui prie Dievo artėti, bet jie niekad jo prie Dievo visiškai neprives, jei krikščionis tik jais remsis ir tik jų vaikysis. Nes kelias, vedąs tikrai į Dievą, yra tik tasai, kuris eina

per kasdieną: per jos tuštumą, per jos tamsą, per jos naktį.

Šv. Jonas a Cruce, 16-tojo šimtmečio ispanų mistikas, laiko šią kasdienos tamsą tiesiog Viešpaties priemone žmogui stiprinti tikėjime, kad šisai neliktų tik dvasinių pomėgių ieškojimas ar jais gardžiavimasis. Dievas nori, kad žmogus išmoktų tvirtai stovėti ant savo kojų. Todėl "Jis paleidžia jį, — sako šv. Jonas, — iš savo rankų, pastatydamas ant žemės, ir moko jį žengti savomis kojomis. Pradžioje tai žmogui atrodo labai keista ir net bloga".³ Vokiečių filosofė karmelite Edith Stein, nagrinėdama šv. Jono a Cruce eilėraštį "Tamsi naktis (Noche oscura)", nurodo, kad siela, siekianti jungtis su Dievu, turinti pereiti per tamsą arba naktį, būtent ji turinti žengti tris pagrindinius žingsnius, kuriuos ji vadina išėjties tašku, keliu ir tikslu.

Išėjties taškas — tai pati sielos pastangų pradžia, besireiškianti pasaulio dalykų atsižadėjimu. "Šis atsižadėjimas, — rašo E. Stein, — įstumia sielą į tamsybės tarsi į nebūtį (wie ins Nichts). Todėl anos tamsybės ir yra vadinamos *naktimi*. Pasaulis, kurį pagauname savo pojūčiais, juk yra mums prigimtas, mus tvirtai laikas pagrindas; tai namai, kuriuose jaučiai jaučiamės, kurie mus maitina ir aprūpina viskuo, kas reikalinga; tai mūsų džiaugsmų ir smagurių šaltinis. Jei tad pasaulis yra mums atimamas ar jei esame priversti jį palikti, tai iš tikro mums atrodo, tarsi žemė trauktųsi iš po mūsų kojų ir tarsi naktis imtų mus globti; tarsi net ir mes patys pradėtume skęsti ir dingti".⁴ Gražiu vaizdu yra ši pergyvenimą išreiškęs ispanų dramaturgas Lope de Vega: "Ką pirma laikiau tiesa, dabar atrodo lyg prasimanymas. Kas atrodė šviesa, dabar yra tik blausios ūkanos — širdis skurdi meile ir tikėjimu".⁵

Paskendus ir pranykus šiam senajam pasauliui, žmogus atsiduria tikrame kelyje, tačiau tamsiame, būtent *tikėjime*, kuris jį veda į Dievą. Tačiau *tikėjimo kelias yra kelias naktį*. Palyginant su žmogaus aiškiu žinojimu ar supratimu, tikėjimas yra tamsus pažinimas, kuris, tiesa, suartina žmogų su savo

objektu, bet to objekto žmogus neregį ir dažnai jo net nė nesuvokia, pvz. Šv. Trejybės, Įsikūnijimo, Kristaus realaus buvimo Šv. Sakramente ir apskritai visų kitų tikėjimo paslapčių. Šia prasme ir galima sakyti, kad ir tikslas, į kurį tikėjimo keliu einame, yra *naktis*: Dievas yra mums ir žemėje, ir palaimintoje būklėje *Paslėptasis Dievas* — Deus absconditus. Mūsų akys nepajėgia prisitaikyti prie Jo "per šviesios šviesos" (E. Stein), ir mes žvelgiame tarsi į tamsą: naktis tebetrunka.

Edith Stein palygina šią sielos naktį su gamtine naktimi. Kaip gamtos naktis savo eigoje nėra visados to paties tamsumo, taip ir sielos naktis turi irgi savo laikotarpių ir tamsumo laipsnių. Anasai nykimo jausmas yra tarsi lėtas nakties užėjimas, kai dieninės šviesos prieblanda dar tebėra neišblėsusi. Tuo tarpu paties tikėjimo kelias jau yra vidunakčio tamsa, kai yra išjungiamas ne tik pojūčių veikimas (Sinnestätigkeit), bet ir prigimtas proto pažinimas (Verstandeserkenntnis). Tačiau kai pagaliau siela Dievą randa, tai jau ir jos nakties metu pradeda brėkšti naujos dienos aušra — amžinybės dienos.⁶

Žvelgiant atidžiau į šias "Tamsios nakties" mintis, aiškiai matyti, kad žmogus nesugeba Dievo visiškai pažinti ir tobulai Jo pergyventi. Todėl ir keliame čia klausimą: kiek autentiški yra naujieji sąjūdžiai, kurie skelbiasi Dievą radę? Juk juo labiau didi šventieji stengėsi savo gyvenime Dievą rasti ir Jį suprasti, juo labiau jiems Dievas nėrėsi į vis didesnę tamsą. "Jie trokšta Tave pasiekti, — rašo šv. Anselmas, — bet neprieinamas yra Tavo būstas. Jie geidžia Tave rasti, bet nežino, kur Tavo gyvenvietė. Jie Tavęs ilgisi, bet nepažįsta Tavo veido". Nepaisant didžiulio vargo šioje dvasios kelionėje, šventieji niekad nebuvo tikri savo padėtimi Dievo akivaizdoje. O šiandien modernusis žmogus dažnai tariasi neabejotinai Dievą radęs ir su Šventąja Dvasia susijungęs. Tačiau ar jis iš tikro yra jau peržengęs aną "tamsią naktį"? O gal jis vis dar tebegyvena dienos šviesa, laikydamas ją jau pasiekta anos *naujos dienos šviesa* ir tuo būdu

labai klysdamas? Nes reikia, kad kiekvienam užeitų vakaras. Ar modernusis žmogus jau yra pergyvenęs tokį dvasios vakarą bei vidunaktį?

Minėjome, kad tikrasis tikėjimas randamas kasdieniniame gyvenime ir jo neganduose. Šv. Jonas a Cruce tai pabrėžia net gana stipriai: "Žemiškasis gyvenimas neduoda sielai esminio džiaugsmo Dieve. Todėl ir didžiausias liūdnumas ar malonumas, ištikęs sielą, nėra Dievas. Dievas yra nepasiekiamas".⁸ Čia aiškėja tad ir klausimas, kodėl tikėjimas dažnai yra toks sausas, ir, atrodo, net tuščias. O taip yra todėl, kad kaip tik *šitoks* tikėjimas stiprina sielą. Sausros ištikta siela pasirošia keliauti per tikėjimo "tamsią naktį"; ji išmoka stovėti ant "savų kojų". Tokia siela nepasiduoda lengvai abejonėms ir nėra jų nugalima. Sausroje išmėgintas tikėjimas išlaisvina sielą iš daugelio neramumų ir sąmyšių. Toksai tikėjimas išmoko žmogų daug dorybių: nuolankumo, atsižadėjimo, kantrybės, kurios būtinos, kai paguodos iš gyvenimo nepatiriame. Tokio tikėjimo gaivinamas, žmogus išlaikys Dievo meilę visur ir visados; jis bus nepriklausomas nuo išorinių gyvenimo aplinkybių, nes taip paruošta jo siela nelaukia iš Dievo "dovanų", bet kantriai vykdo savo pašaukimą kasdienoje.

Baigiant dar keletas žodžių apie *Paslėptąjį Dievą*. Šv. Jono a Cruce minėtajame eilėraštyje "Tamsi naktis" žmogus į visišką šviesą nepatenka: jis pasiekia tik aušrą. Dievas ir toliau lieka Pasislėpęs Dievas. Šia prasme jau ir šv. Augustinas yra rašęs: "Kalbant apie Dievą, nėra ko stebėtis, jei Jo nesupranti; nes jei Jį suprastum, Jis nebūtų Dievas".⁹ Bet čia pat kyla klausimas: kodėl gi Dievas visad yra *Paslėptasis*? Ar nebūtų geriau, jei visi žmonės tiesiog prieitų Dievo sąvoką ar net turėtų Jo vaizdą? Juk tai pašalintų visokius painingus proto svarstymus ir neaiškumus. Tai tiesa. Jeigu žmogus Dievą regėtų tiesiog, nebereiktų tikėjimo, nebūtų mūsų gyvenime keliama jokių klausimų, nebereiktų spręsti: tikėti ar netikėti. Tačiau Dievas sukūrė žmogų *laisvą*. Jis leidžia jam būti žemėje laisvam ir šią laisvę

respektuoja. Jei betgi žmogus galėtų jau žemėje Dievą regėti tiesiog, jis nebebūtų laisvas, nes tokiu atveju *Dievas negalėtų būti paneigiamas*. Tuo tarpu pasislėpusiojo Dievo akivaizdoje žmogui reikia klausti, reikia spręsti ir apsispręsti. O tai reiškia būti laisvam. Tikėjimas gali kilti tik laisvėje, o laisvė gali būti tikra tik pasislėpusiojo Dievo tamsoje. "Tamsi naktis" yra mūsų laisvės, o tuo pačiu ir mūsų tikėjimo garantija.

Citatų šaltiniai

1. Cit. Psalmynas, vertė kun. A. Liesis (Lietuvoje), Boston 1974.
2. Ignatius von Loyola, Der Bericht des Pilgers, Freiburg/Br. 1977, Nr. 20-21.
3. St. John of the Cross, Dark Night of the Soul, New York 1959, p. 38.
4. Dr. Edith Stein, Kreuzeswissenschaft. Studie ueber Johannes a Cruce, Louvain-Freiburg/Br. 1950, p. 39.
5. Gebete Grosser Seelen (autorius nepažymėtas), Muenchen 1956, p. 38.
6. Plg. Edith Stein, op. cit. p. 39.
7. St. Anselmus, Opera omnia, edit. Schmitt, Secovii 1938, t. I, cap. 1.
8. H. A. Reinhold, The Soul Afire, New York 1973, p. 122.
9. St. Augustinus, Sermo de Scriptura Novi Testamenti, CXVIII, 3, 5.

VILNIUS PRO LIŪDESĮ

(*Ištrauka iš kelionės įspūdžių knygos rankraščio*)

ALĖ RŪTA

Pagaliau — Vilnius! Jau mūsų žingsniai ant Lietuvos žemelės, rankos pilnos gimtinės išaugintų žiedų. Slenku su minia link autobuso; ašaroti giminės kažkur pasitraukia. Kažkas garsiai dar šaukia Graužinį; matau Vita dar gražesnė su gėlėmis... Rusaitė Viktorija suskaičiuoja ilipant, ar visi, ir — jau sėdim, pro autobuso langus liejantis Vilniaus prietemai.

Ne, į žmones nesidairau; tik pamatau dar Stasį, kalbant su pražilusiu moterim —

tai, matyt, jo sesuo. Jie kalba ir kalba, Stasys šypsos, bet jo veidas drėgnas... Tai ašaros ir šypsniai, tai kalbėjimas — neatsikalbėjimas po daugiau kaip 35 metų! Kaip šiems dviem tenka būti kartu? Atsirado laisva vieta. Visų kitų giminės ištirpo prieblandoje. ..

O, tiesa! Mus čia globos ir kita inturistė — lietuvaitė. Važiuojant ji pasakoja apie Vilnių, supažindina svečius (kas tie svečiai — mes?) su praeitimi, reikšmingais istoriniais įvykiais... revoliucija, kultūrinu pakilimu, kaip ji sako, augimu, nauja statyba, muziejais, įvairiais menais... Visa tai ji žada parodyti mūsų viešnagės metu. Daug beria žodžių! Kalba gimtoji — sklandi, o aš ją girdžiu tik pradžioje, paskui "pametu". . . Ir vėliau, iš tikro, nieko nemačiau, ką ji žadėjo parodyti, nei įsitikinau tuo, ką informuodama gyrė...

Viskas man pradingsta, žmonės ir autobusas, nieko nebegirdžiu, tik tai godžiai akimis geriu pasiilgtą Vilniaus vaizdą. kiek jo suteikia autobuso šviesos, kiek leidžia prietema užgriebti pro langus...

Ar tai Vilnius? Ar tai mano Vilnius, kurio dešimtmečiais ilgėjaus? Kurį neryškiai matydavau sapnuose, siekdama jo ir nepasiekdama? Kurio bokštus sapnuodavau, varpines, kartais — tik Nerį, tik vėliava Gedimino kalne, deją, raudoną, vis raudoną. .. Ieškodavau buto ir darbo, kartais jau. rodos, grįždavau į klases, bet. vaikams neklausant, užkimdavau, imdavau šaukt ir. .. pabusdavau.

Apie tai dabar tik žaibiškai prisiminiau, akimis ieškodama Vilniaus vaizdų... Ir pasijutau. kad liūdna, nors Vilnių pasiekiau...

Sukinėjasi, linguoja autobusas, šliaužia siaurute pro mūsų gatvę, tai vėl plaukia pro medžius ir žalumynus, tartum ką klaidina, rodos — išveš ir nebeparveš, lyg vaikus palaidūnus pabausti norėdamas, kaip toje pasakoj... tartum kaip mūsų dešimtmečių sapnuose: siekti, siekti gimtinės ir niekados nepasiekti (nes tenai budi svetimos sargybos. ..)

Svyrinėja autobusas, narplioja gatves ir gatveles, mano žvilgsnį vėl paneria į vešlias

Vilniaus žalumas. Lijo? Sako, neseniai lijo. Gal užtai tokie švarūs, skautūs lapai, tartum išsiprausę medžiai, pasipuošę susitikimo šventei...

Kaip išaugę, kokie vešlūs medžiai ir krūmai! Kokie gajūs, užgožę visą Vilnių! Tarytum nei žmonių nebėra, nei istorinio vyksmo, apie kurį inturistė kalbėjo, nei mokslo ar menų — tik tie medžiai, kurie, nesant man, čia augo, ir augo, ir augo... Nes jų niekas nenaikino, kulkomis nešaudė, į kalėjimus nekišo, į Sibirą neišdangino... Jie čia šaknimis įsikabinę, į šią žemę įsičiulpę: jie lietus gėrė, sudegusių namų pelenais ir kritusių žmonių krauju maitinosi... Jie guvūs ir gajūs, mano tėvynės medžiai. Jie neauga per aukšti — jų audros neišrauna! Gėriuosi tais medžiais, ta žvilgančia Vilniaus žaluma. Jau vien juos pamatyti — buvo verta atvažiuoti; ir jie mus pasitiko, kaip savi, kaip giminės...

Ir kodėl gi man liūdna, nors Vilnių pasiekiau?

"Čia geležinkelio stotis", pro savas mintis išgirstu inturistės balsą. Netoli esąs ir mūsų viešbutis "Gintaras" — Sodų gatvėje. Geležinkelio stotis! Kiek kartų čia keliauta, kiek pro tas duris įeita ir išeita! Tai iš čia mus traukinys parnešdavo į tėviškę, čia vėl sugrįždavom po švenčių, atsigaivinę, kupini sveikatos, ir jėgų, ir dvasinės ramybės. O karo ir okupacijos metais — kiek iš tėvėlių atsiveždavom duonos ir dešrų, lašinėlių ir džiovintų vaisių, mamytės suslėgtų sūrių ir geltono sviesto... Pro šią geležinkelio stotį...

Kaimas maitino. Geri tėvai globojo ir šelpė. Okupantai gaudydavo, neva už spekuliaciją, o savi padėdavo išsinarplioti. Taip išsilaikėm, nors valgyklose — tik skystų sriubų ir arklienos pietūs... O mūsų tėvus "duoklėmis" okupantai spaudė... Išsilaikėm, lietuviai visada išsilaiko. Įsikabinę į žemę, kaip tie Vilniaus parkų medžiai...

Ir dabar važiuojom pro tą geležinkelio stotį, autobusas lingavo, šviesomis skrosdamas gatves, sukinėdamasis; ir mano mintys sukinėjosi po dešimtmečius ir po plačius žmogaus atsiminimus.

Sugrįžtu į praeitį? Ne, sugrįžtu į dabartį, į šių dienų Vilnių, į mūsų nuskriaustos šalies sostinę! Nes audroms atūžus, nebeišlikom, mus išrovė; ir įleidom šaknis kitur, ir tačiau grįžtu po daugelio nostalgikų sapnų. .. Ką atrasiu? Ir ko neberasiu? Ar peržengsiu šią geležinkelio stotį, kurios pro ašaras tada beveik nemačiau, kai išvykom į šalį plačiasias... Nujautė širdis, kad ilgai šio miesto nematysiu. Ar turėčiau džiaugtis grįžusi? Ne pro geležinkelio stotį — virš debesų atplaukiau; ne į tą Vilnių, kur žydėjo mano jaunystė ir mūsų laisvė, o į kitokį miestą — pavergtą, degintą, ir nesudegintą — vis tiek — lietuvių sostinę, žalumais gajų, prisiminimais didingą, istorinių bandymų atlaikymu garbingą.

Bet kodėl man liūdna, inturisto autobusu bevažiuojant?

Kai giminės pasitiko, ar neturėčiau su jais ir eiti? Į jų namučius, kaip laukta viešnia, į jų paklotą lovą — pailsėti? Kodėl mus atskyrė? Kodėl man — į viešbutį? Ar tikra sesuo manęs nepriimtų? Ar brolis neparsivežtų į kaimą obuoliais ir namie kepta duona pavaišinti? Ar mes neturėtume apie ką kalbėtis, susitikę po trijų ir pusės dešimtmečio?

Inturistė vis kalba, girdžiu jos balsą, lietuviškai, o nesuprantu. Nes ji kalba, kaip jos darbdaviai liepė, o aš mąstau savas mintis, aš matau Vilnių iš atsiminimų ir kaip jis yra dabarty. Mano džiaugsmą, pasiekus gimtinę, temdo šešėliai. Giminės tik atidavė mums gėles ir pasitraukė; nevalia drauge važiuoti. Ir mes, atvykę iš tolumų, pasiilgę, neturime valios pasklisti Vilniaus gatvėse, eiti laisvai ir kalbėtis su kuo norim, su visais. .. Ne! Mus veža į tam tikrą vietą, mums griežtai nustatytas penkių dienelių apsilankymo laikas, mus žada nepažįstami lydėti, rodyti pasiekimus...

Autobusas jau atlingavo ir sustojo, mes — vietoje. Kur? Aklai atvežti. Niekas mūsų neklausia, kur norėtume, kur traukia širdis. kažkas globoja — prieš mūsų norą; ir įsitikinome, kad mes tikrai nevalioje.

Tai kodėl važiuom į šią nevalią? Juk niekas mūsų nevertė iš Amerikos pakilti! O

tačiau — kažkas vertė... Ilgesys. kažkas mus kėlė, tartum ant sparnų. Nostalgija, paliktos giminės pasiilgimas... Kad ir pro tą "nevalią", pro tą autobusų lingavimą ir inturisčių plepėjimą, mes vis tiek, nors trumpai, pasimatysim ir pasikalbėsime su brangiaisiais, kurie taip pat išsiilgę laukė.

Tai ko gi taip liūdna, nors Vilnių pasiekiau?

Nedaug po miestą vaikščiojom, nes giminėliai dienomis globė, vaišino, mylėjo... Bet kur tik žengsi — palaidos "rubaškos", persmaugtos diržais; kuria tik gatve pasuksi — raudoni skarmalai ir penkiakampės žvaigždės. Ir gimto žodžio gatvėje nedaug tegirdėsi. Ir ant stulpų skelbimai, įstaigų vardai ir autobusai — visur slaviška, rusiška. Ir mus vadina svečiais, kai mes jautėmės namo parvažiavę... O jie, uniformuoti ir neuniformuoti atėjūnai, Vilniuje, kaip namie... Ir Gedimino kalne vis tebekabo raudonoji, o niekur nesitikėk trispalvės, už kurią daugybė lietuvių kareivių kraują pralijo...

Ir kur toji pažanga, apie kurią čiauškia inturistės? Yra keli gražūs nauji pastatai, bet mūsų akys užkliuvo už kelių uždarytų, lentomis apkaltų bažnyčių; pamatėme papilkėjusią, apsilupusią dažais, visą buvusią Gedimino ir Vilniaus gatvę. Mūsų akys buvo liūdnos nuo priemiesčio lūšnų, nuo apleistų, prižiūkšlintų gražių Vilniaus vartų ir kiemų. Mūsų žvilgsniai susitiko su vilniečių praeivių liūdnais, abejingais žvilgsniais. .. Kodėl jų prislėgtuose veiduose tiek mažai juoko, šypsenų? Kodėl jie praskuba, nuleidę galvas? Kodėl, jei du ar trys, jau nebekalba laisvai ir atvirai? Net ir tarp gimininių? ..

Tik skaistūs, gajūs Vilniaus medžiai, tik tai gražieji senieji miesto pastatai, liudijantieji Lietuvos sostinės praeitį, gaivino sąmonę, pradžiugino akį.

Ir nesigailėjau sunkios kelionės, ir buvau laiminga, savo kojomis palietusi Gedimino aikštės ir Aušros Vartų grindinius, savo akimis pamačiusi Vilnių, nors ir pro liūdėsį. ..

ŽMOGAUS MINČIŲ ŠEIVA

ANICETAS TAMOŠAITIS, S.J.

Žmogaus gyvenimas panašus į audinį. Koks kiekvieno nusiaudžiamas, toks ir bus išstatytas parodai prieš visą pasaulį anapus, Dievo dvare — garbei arba gėdai. Iš tikrųjų jis dar žemėje tebeaudžiamas jau pradeda žmones žavėti arba atstumti. Todėl ne pro šalį į savo gyvenimą pažiūrėti iš arčiau kaip į audimo darbą.

Staklėse tarp dviejų velenų yra ištemptos gijos — siūlai, vadinami apmatai. Audėklas gaunamas, šiuos siūlus skersai kryžiuojant iš šeivos kitais, kurie vadinami ataudais (nes apmatas ataudžia). Galima sakyti, kad vietos, kuriose gyvename, yra tartum staklės, kuriose sėdime. Tų vietų sąlygos ir aplinkybės — tai lyg kokios staklės einančios gijos arba apmatai. O iš šeivos juos kryžiuojantys ataudai yra mūsų mintys, žodžiai ir darbai. Juk ką žmogus, susidūręs su duotomis sąlygomis ir aplinkybėmis, galvoja, sako ir daro, tokį ir savo gyvenimo audinį pasigamina.

Audžiant gyvenimą, svarbu ir sakytus apmatas deramai imti, ir gerų ataudų į šėivą trinti. Žiūrėk, iš tokių pat ar panašių gyvenimo sąlygų ir aplinkybių, kurias pavadiname apmatai, vieni nusiaudžia tartum kokį brangų raštuotą kilimą, o kitų staklėse jos tepasidaro nedaug ką tegeresnė medžiaga už pakulinį maišą. Pagrindinė priežastis ta, kad vieni į savo gyvenimo sąlygas ir aplinkybes žiūri kaip į Dievo suplanuotą ir jo rankų duotą brangenybę, o kiti — vien kaip atsitiktinybę. Pagal tai ir elgiasi. Pirmieji jas, ir tamsias, ir šviesias, su pagarba priima, kruopščiai naudoja, su meile audžia ir už viską dėkoja, o antrieji — kai tamsios, jų kratosi, o kai šviesios, glemžiasi. Aišku, kad šių audinys išeina bjauriai skurdus, o anų — traukliai dailus.

Tačiau deramas žvilgsnis į šias gijas dar ne viskas. Gijos staklėse lieka vien palaidi apmatai, jei jų nekryžiuoja iš šeivos einantys ataudai. Todėl svarbu, kad ir šėiva būtų pritrinta gero siūlo, suverpto iš ano trigubo

pluošto — minties, žodžio ir darbo. Pažvelkime pirmiausia į mintis.

Jų mūsų dvasios šėiva pro pojūčių angas pritrinama ne iš ko kita, o iš mus supančio pasaulio kamuolių. Prieš aiškinantis toliau, pradžioje pravartu nurodyti didelę klaidą, kurią nemaža žmonių daro ir tuo smarkiai pakenkia savo gyvenimo audiniui. Daugelis leidžia pasauliui trinti savo minčių šėivą kaip pakliūva, be jokios atrankos. Žiūri ir klausosi visko, be jokios savo akių ir ausų kontrolės. Pasaulis, kaip žinome, yra ir lo-by-nas, ir sąšlavynas. Ar ne tiesa, kad vienu knygų žodžiai yra tartum brangūs perlai, kitų — skurdūs pelai? Skaitiniai — tai tik vienas atvejis. Tą patį perlo ir pelo, gėlės ir šiukšlės arba, dar stipriau pasakius, kvėpalo ir smirdalo skirtumą rasime ir meno kūrinuose, ir kino bei televizijos ekrane, ir radijo programoje, ir patefono plokštelėje, ir scenos vaidinime, ir mums kalbančių burnoje, visur. Todėl trintis savo minčių šėivą iš bet ko, kas pakliūva po ranka, kas tik sutinkama, — ir iš teikiamo gėrio, ir brukamo šlamšto, — reiškia maždaug tą pat, kaip imtis prie svečių stalo vaišių patiekalo ir čia pat kimštis prie kiaulių lovio jų jovalo.

Yra toks lietuvių priežodis: "Pats muša, pats rėkia". Jis sakomas apie žmogų, kuris aimanuoja, kad jam skauda, bet skauda todėl, kad pats save spardo. Pats sau tyčia spiria, ir šaukia, kad skauda. Šis priežodis neblogai tinka dabartinei visuomenei. Ji daug kur savo minčių šėivą trina iš netikusių kamuolių ir dejuoja, kad gyvenimo audeklas išeina bjaurus pažiūrėti ir grubus dėvėti. Paimkime porą pavyzdžių.

Amerikoje šiandien palyginti nedaug terasime namų, kuriuose nebūtų televizijos. Vakare sutemus išėjęs pasivaikščioti miesto gatvėmis, matai pro langus mirgantį jos ekraną ir privačiuose namuose, ir tavernose, ir kitose vietose. Tad galima sakyti, kad televizija po keletą valandų kasdien trina didžiosios amerikiečių minties šėivą. Juk kas

regėta ekrane, tai lieka galvoje — vaizduotėje, sąmonėje, prote ir geidime. Tai galioja kiekvienam, bet gal daugiausia vaikui ir jaunuoliui, kurie, maža dar teturėdami pastovumo ir patirties, godžiai imituoja, ką ekrane mato darant kitus, ypač laikomus didvyriais.

Bet kiek televizijoje, šalia saujos gerų dalykų, rodoma smurtas, brutalumas, daužymosi, žmogaus gyvybės ir nuosavybės negerbimo, teisės mindžiojimo, nesiskaitymo su įstatymais! Vaidinimai iš Amerikos senųjų Vakarų nepilni, jei smuklėse ar kitur susitikus, vienas veikėjas neima kito tyčia užkabinti ir nepereinama prie kumščių, o nuo jų dar ir prie svaidymosi tuo, kas pakliūva po ranka, iki maža kas lieka nesudaužyta. Žmogaus mirimas pateikiamas kaip gyvulio nustipimas: be mažiausios užuominos apie sąžinę ir pomirtinę atsakomybę, be minties, kad tai svarbiausias momentas asmens gyvenime, nulemiantis jo amžinąjį likimą. Vaizduose iš dabarties laukiama bent maskuotos scenos, besisukančios apie lytį; neleistinos vedybų draugystės atviros, dargi dramatinizuojamos.

Tad va, ko pritrinama minties šeivoje. Bet verkiama, kad tai pasirodo gyvenimo audinyje. Trinta į minties šėivą daužymo, ir dejuojama, kad dabar paaugliai ardo daužo svetimą nuosavybę. Vaizduota vandalizmas, ir norima, kad vandališkai nesielgtų. Rodoma, kad žmogaus gyvybė nedaug ką vertesnė už gyvulio, ir vaitojama, kad dabar tiek nušauinama pistoletu arba nusmeigiama peiliu. Vaidinama įvairiopa įstatymų laužymas, ir aimanuojama, kad jaunoji karta šiaušiasi prieš autoritetą ir tvarką. Kišta į galvą, kas kriminalu, ir norima, kad joje nesiaustų planai, kaip kriminalus vykdyti. Trumpai, trinta į minties šėivą prasto siūlo, bet laukiama, kad geras išėitų gyvenimo audeklas.

Čia nenorima sakyti, kad televizijos ekranas yra svarbiausias nusikaltimų kurstytojas arba kad jame nerodoma ir gerų dalykų. Bet lieka šie nepaneigiami faktai. Viena, žmogaus elgesį diriguoja jo mintys, ypač glūdinčios sąmonėje ir nebeatsiejamos

nuo paties būdo. Antra, savo minčių šėivą didžiama žmonių Amerikoje leidžia išstis valandas trinti televizoriui. Trečia, daugelio programų kokybė yra menka; vertingus dalykus, kai kuriuos net pasigėrėtinus, skaičiumi toli gražu persveria skurdūs ir lėkšti; prievartos, keršto, nežabojamos aistros, plėšimo, šaudymosi, pornografinės nuogybės, vedybinės neištikimybės rodoma daug. Kaip šių trijų faktų nesudėti draugėn ir nedaryti išvados, nesieti ryšio tarp ataudos ir audeklo? Ta išvada daroma gausoko būrio pačių amerikiečių.

Yra teigiančių, dargi gana primygtinai, kad romanai, filmai, vaidinimai ir apskritai menas privalas būti tikrovės veidrodis. Todėl nederą kritikuoti rašytojo ar menininko, kad savo kūriniumi perteikia realybę, kurios sudedamoji dalis yra ir tamsiosios gyvenimo pusės — neištikimybė, nuogybė, smurtas, suktumas, skandalas. Tik kažin ar šitoks tvirtinimas taip jau taikliai šauna į menininko paskirtį? Ar menininko uždavinys būtų vilktis žmonėms iš paskos kaip uodega, jų gyvenimą kopijuojant, užuot vedus iš priekio kaip galva, tą gyvenimą formuojant? Turėtų būti aišku, kad kūrėjas yra pašauktas ne tik piešti realybę, bet ir vaizduoti idealą. Ir pati gyvenimo realybė yra daugiausia pusė. Šalia tamsių elementų, joje taip pat švyti daug taurių. Todėl net pats anas tvirtinimas, kad menas privalas būti tikrovės veidrodis, kerta per rankas (ir lūpas) tiems, kurie vis kiša tai, kas vienaip ar kitaip rišasi su doros padugnėmis arba nedaug teatsiję nuo pigaus šlamšto, nors papuošto skambiu vardu. Juk tokiu būdu tikrovė perteikiama susiaurinta, todėl defektyvi ir iškraipyta.

Paimkime kitą pavyzdį, galima sakyti, atvirkščią. Anas iliustravo taisyklę, jog tuščia laukti, kad nepasirodytų audekle, ko trinta į šėivą. O šiame pavyzdyje ta taisyklė bus ryški iš atvirkščios pusės, bet ne mažiau tikros: jog tuščia norėti, kad būtų audinyje, ko stigo šėivoje. Yra faktas, kad šiandien šurpia tuštėja kunigų seminarijos ir vienuolynų noviciatai. Tiek maža ėmė stoti į kunigus ir vienuolius, kad seminarijų ir naujokynų pastatai daug kur dabar pu-

siau tušti, vietomis net visai uždaryti. Tai didelis, tiesiog gyvybinis trūkumas Bažnyčios audinyje. Bet iš ko kita jis svarbiausia kyla, jei ne iš trūkumo šeivoje — jaunimo mintyse? O kaip norėti, kad Dievo reikalai eitų į jaunųjų mintis, jei jam suvis kitokie dalykai dabar statomi prieš akis?

Neseniai teko man dvejus metus darbuotis Ispanijoje, kur mačiau neblogą kalbamo dalyko iliustraciją. Iki paskutiniųjų laikų ispanai buvo žinomi savo dvasinių pašaukimų gausa. Ten būdamas, pamačiau ir svarbią priežastį kodėl. Ypač pavažiuodamas iš Madrido į šalies gilumą, matai, kokia religinė krašto atmosfera, kaip visoje aplinkoje įspaudusi pėdsakus krikščioniška dvasia. Va kad ir miesteliuose ar bažnytkaimiuose gatvių užrašai. Paprastai jie prie kampinio namo ant marmuro lentos. Ne tik užrašyta, kad tai, sakysime, Šv. Onos gatvė, bet po įrašu iškaltas ir šventosios paveikslas. Vaikai gatvėje žaidžia, ir jiems į pasąmonę spaudžiasi religinis vaizdas.

Pačią pirmąją dieną, gegužės pabaigoje atvykęs į Ispaniją, traukiniu važiuodamas Madrido priemiesčiais, matau pro langą — žaidžia būrys vaikų. Viena mergaitė, aprenpta balta marška, liepta atsistoti ant akmens, kiti eina procesijoje: vieni su gėlėmis, kiti su skudurų vėliavomis prie lazdų. Suprask, bažnytinė eiseną gegužinėse pamaldose, kurių rėginys įsispaudė jaunųjų mintyse. Panašiai mes, vaikai, Lietuvos kaimuose mėgdžiodavome laidotuves, su apeigomis užkasdami rastą kokį negyvą paukščiuką ar žvėrelį. Ne vienuose namuose dar girdėdavosi skaitant šventųjų gyvenimus, pakėlėse matėme Rūpintojėlį, laukuose ir daugelyje sodybų — kryžių. Trumpai, spaudėsi į mintis, kas religiška. Todėl buvo ir religinių pašaukimų. Toks a.a. prel. Julius Maciejauskas tiesiog tuzinais lietuvių kandidačių yra pasiuntęs į Vakarų Europos kraštus, kol dar savosios vienuolijos nebuvo reikiamai organizuotos.

O kokios rūšies vaizdai trinašiai šiandien į tokios Amerikos jaunųjų minties šėivą? Tai matome miestuose. Aukštai viršum gatvių didelės reklamų lentos: pirkite šio mo-

delio automobilius, rūkykite Marlboro country tabakus, gerkite pepsi-cola arba dar stipresnius skysčius; štai kokia laukia karjera, stojus į karo aviaciją ar marinus; vykite į Floridą ar Bahamų salas ir ten vartokite štai šį saulės kremą ir kitus kosmetikos preparatus. .. Nuo vaizdų daug neatsilieka ir garsai, tik čia gal dar blogiau. Mat vaizdinės priemonės vien ramiai laukia save išstačiusios, nebent kokia šviesele pablykčioja; jei noriu, galiu į jas nežiūrėti. O garsinės rėkdamos brukasi veržiasi pro ausis, kuriomis negalima negirdėti, o užsikimšti neparanku. Iš kur bus pašaukimų Bažnyčios audinyje, jei šiandien vargu ar bėra į juos vedančio siūlo jaunųjų minties šėivoje? o kaip ten jo gali daug būti, jei į tą šėivą ėmę trintis, tiesiog brukte bruktis, kitokių idealų siūlai, savi pasaulio dvasiai ir svetimi Dievo karalystei?

Svarstydami tiesą, kad žmogus yra audėjas, matome esminį ryšį tarp ataudų siūlo ir audinio kokybės. Šis ryšys veda mus prie dar vieno šios tiesos požūrio: kad mes audžiam ne tik savo, bet ir kitų gyvenimą — tuo, kad skleidžiamu gyvu pavyzdžiu neišvengiamai privyniojame į jų vidaus pasaulį netikusio, pusėtino, gero ar net stačiai puikaus siūlo. Kitais žodžiais, pačiu savo gyvenimo audimu esame kartu ir tartum kokie kamuoliai, iš kurių kiti trinašiai minties šėivą austi savajam. Niekas negali sakyti, kad jo veiksmai yra asmeninis reikalas, nes dėl įtakos kitiems jie drauge ir visuomeninis. Todėl savo veiksmais esame atsakingi prieš kitus. Kadangi pavyzdžio — tiek gero, tiek blogo — įtaką daranti galia neturi sau lygios, ta atsakomybė itin didelė. Šv. Rašte nestinga Dievo gąsdinančio grasymo už blogo pavyzdžio įtaką kitų gyvenimo audimui ir gausaus atlygio už padarytą gero pavyzdžio įtaką. Kurie blogu pavyzdžiu įstumia nekaltą sielą į pikta, yra verti, pririšus prie kaklo girnų akmenį, būti nugramzdinti į jūros gelmes (Mt 18, 7). O savo gyvenimu trynusieji į kitų minties šėivą gero siūlo ir tokiu būdu neatsispiriamai vedusieji į tiesą yra Viešpaties užtikrinami, kad jie anapus kaip žvaigždės švies amžinai (Dan 12,3).

TIKRASIS GAILESTINGUMAS

(Popiežiaus Jono Pauliaus II enciklika apie *gailestingumą*)

Paruošė P. DAUGINTIS, S.J.

Praeitų metų gruodžio 2 d. paskelbta nauja, antroji, popiežiaus Jono Pauliaus II enciklika "Dives in misericordia — Turtin-gas gailestingumo". Tai ilga, 18.000 žodžių ir sudėtinga enciklika, su aštuoniais skyriais ir penkiolika poskyrių.

Pirmame skyriuje rašo, kad, stebėdamas skaudžią ir apgailėtiną žmonijos padėtį, jau kalbėjęs apie jai gresiančius didelius pavojus Jungtinėse Tautose, UNESCO ir FAO posėdžiuose, o taip pat ir kitomis progomis. Dabar tai svarstysias tikėjimo šviesoje.

Kalbėdamas apie Dievo gailestingumą, popiežius norįs, kad visi gailestingumą pa-imtų labiau į širdį ir kad tai būtų jautrus Bažnyčios atsišaukimas į tikinčiuosius ir ki-tus žmones parodyti daugiau gailestingumo, kurio žmonija ir modernusis pasaulis taip reikalingi. *Gailestingumas — tai Mesijo pa-siuntinybė.*

Pačioje savo viešojo gyvenimo pradžio-je Kristus iškilingai Nazareto sinagogoje paskelbė savo mesianiškos pasiuntinybės už-davinį — skelbti gerąją naujieną vargdie-niams (Lk 4, 18-19; plg- atsakymą Jono Krikštytojo mokiniams, Lk 7, 22-23). Šiuos pareiškimus sekė Kristaus žodžiai ir gailės-tingumo darbai, surašyti Evangelijose. Jais Kristus parodė Dievo artumą ir gailės-tingumą žmonėms. Tie žmonės tai daugiausia buvo ir yra neturtingieji, neturintieji pra-gyvenimui reikalingų dalykų, tai tie, ku-riems išplėšta laisvė, kurie yra akli, kurių palaužta širdis, kurie kenčia dėl socialinių neteisybių ir pagaliau nusidėjėliai. Ypač šiems paskutiniams Mesijas-Kristus tam-pa ypatingu Dievo ženklu, kuris yra meilė. Ir mūsų laikų žmonės tuose regimuose žen-kluose gali įžvelgti Tėvą.

"Ypač savo gyvenimo būdu ir veiksmis Kristus apreiškė, kad pasaulyje egzistuoja meilė, kad ji kreipiasi į žmogų ir apima vi-są jo žmogystę. Ji ypač ryški, kai matome

kenčiančius skausmą, neteisybes ir neturtą, žmogaus ribotumą ir silpnumą, tiek fizinį, tiek dorinį... Čia pasireiškianti meilė bib-linėje kalboje vadinama gailestingumu" (II skyr., 3 nr.).

Gailestingumas buvo pagrindinė Kris-taus mokslo dalis. Kristus, apreikšdamas Dievo gailestingumą žmonėms, reikalavo, kad jie taip pat savo gyvenime vadovautųsi meile ir gailestingumu. Tas reikalavimas su-daro esminę Kristaus pasiuntinybės dalį ir yra *evangeliškos doros širdis*.

Šv. Rašto Senojo Testamento knygose pilna yra Dievo gailestingumo aprašymų. Nors jose labai pabrėžiamas Dievo teisin-gumas, bet parodoma, kad už jį didesnė yra meilė. Ji didesnė yra dėl to, kad tai pagrin-dinė ir didžiausia dorybė. Galima sakyti, kad meilė yra teisingumo sąlyga, kad teisin-gumas tarnauja meilei (III skyr., 4 nr.).

Iš Naujojo Testamento knygų popiežius ypač plačiai visame 4-tame skyriuje nagrinė-ja Kristaus papasakotą palyginimą apie *sū-nų palaidūną*, kuris labai gerai išreiškia die-viškojo gailestingumo esmę. Tėvas lieka iš-tikimas savo tėviškai meilei ir džiaugiasi sugrįžusiu paklydėliu sūnumi. "Ir tėvo džiaugsmas kyla iš dar gilesnės plotmės. Nors sūnus išleido niekam palikimą, bet buvo išgelbėtas pagrindinis gėris — išliko jo *žmogiškumo gėris*. Jis buvo tartum iš naujo atrastas" (IV skyr., nr. 6).

NUSISTATYMAS PRIEŠ GAILESTINGUMĄ

Mūsų laikais daug kas iš anksto yra nu-sistatę prieš gailestingumą, lyg tai nesą ly-gybės tarp duodančiojo ir priimančiojo. Iš to daro išvadą, kad gailestingumas pažemi-na priimantįjį, pažeidžia žmogaus orumą.

Tačiau sūnaus palaidūno palyginimas rodo, kad taip nėra, kad taip kartais tik iš išorės gali atrodyti. Iš vidaus žiūrint, gailės-tingumas remiasi tėvo ir sūnaus *bendra gė-rio patirtimi*, t.y. žmogaus savito orumo per-

gyvenimu. Bendra patirtis sūnui palaidūnui padeda suprasti, kad jis vis tiek laikomas žmogumi, nors toks negeras. Taip pat ir tėvas labai aiškiai pajunta gėrį, kuris buvo įvykdytas paslaptingo meilės ir tiesos spinduliavimo dėka. Taip šis palyginimas labai gerai išreiškia atsivertimo arba atgailos tikrovę. *Atsivertimas* — tai veiklios meilės konkreti išraiška ir gailestingumo pasireiškimas pasaulyje. Jis yra ne tik užjautimas kenčiančio dorinį, fizinį ir medžiaginį blogį. Gailestingumas ypač pasireiškia, "ištraukdamas gėrį iš visų blogio pasireiškimų žmoguje ir pasaulyje".

Taip suprantas gailestingumas yra pagrindinis Kristaus pasiuntinybės turinys ir jėga. Jį taip suprato apaštalai ir kiti Kristaus sekėjai. Gailestingumas niekada nenustoja būti ypatingas kūrybiškos meilės įrodymas. Meilė neleidžia savęs nugalėti blogiui, bet jį viršija gėriu (plg. Rom 12,21). Nežiūrint iš anksto turimų klaidingų nusistatymų, gailestingumas atrodo ypač reikalingas mūsų laikams.

GAILESTINGUMAS VELYKINĖJE PASLAPTYJE

Toliau popiežius rašo, kaip gailestingumas buvo apreikštas velykinėje paslapyje: Kristaus kančioje, mirtyje, prisikėlime ir sakramentuose (V skyr., 7 nr.). Kristus, Dievo Sūnus, kryžiumi visiškai atsisteisė Dievo Tėvo teisingumui. Bet kryžius taip pat yra radikalus, nenuneigiamas apreiškimas gailestingumo, geriau pasakius meilės, kuri stoja prieš giliąją blogio šaknį — nuodėmę ir mirtį.

Tą didįjį gailestingumą patyrė Marija, Kristaus motina. Mylėdama ir po Kristaus kryžiumi stovėdama, ji tapo Gailestingumo Motina. Marija tai puikiai išreiškė giesmėje "Magnificat": "Mano siela džiaugiasi Dieve, mano Išganytojuje... Jo gailestingumas iš kartos į kartą, tiems, kurie jo klauso".

GAILESTINGUMAS IR NESAUGUMAS

Mūsų laikų generacijos pasiekė labai aukštą mokslo, technikos, pramonės ir prekybos išsivystymo lygį industriniuose kraštuose. Tačiau žmonėse jaučiamas didelis ne-

saugumo jausmas, didelis nepasitenkinimas neturtinguose sluoksniuose ir atsilikusiose šalyse.

Tas nepasitenkinimo ir nesaugumo jausmas vis stiprėja dėl galimo didžiulio žmonijos sunaikinimo atominiais ginklais, vis pasitaikančio ir besiplečiančio "taikaus" pavergimo ir atskirų individų, ir tautų. Taip pat politinei priespaudai vykdomi visokie kančiniai ir vartojamos kitokios priemonės, pasinaudojant spauda, radiju, televizija.

Nestinga žmonių, kurie mėgina žemiškomis priemonėmis (technikos, gerovės, politinės galios išplėtimu ir stojimu už teisingumą) tą nesaugumo jausmą pašalinti. Tačiau reikalai vis blogėja. Reikia aiškių sprendimų, kurie dabar būtinai turi būti įvykdyti. Kaip Marija "Magnificat" giesmėje kalbėjo apie Dievo gailestingumą jos generacijai, taip ir mūsų kartai reikia Dievo gailestingumo, kad ji būtų išgelbėta.

Užtat Bažnyčia dabar turi ypatingu būdu liudyti Dievo gailestingumą. Ji turi mokyti žmones gailestingumo, skatindama juos skaityti ir mąstyti Dievo žodį. Bažnyčia, Dievo malonių dalintoja, patraukia žmones sąmoningai dalyvauti Eucharistijos ir Susitaikymo sakramentuose. Jie teikia dvasinių jėgų, skatina gręžtis nuo blogio, pajusti Dievo "turtingą gailestingumą" sau ir kitiems (plg. Ef 2,4) bei meilę, kuri yra galingesnė už žmonių nesutarimus ir kuri telkia visus krikščionis vienybėn, Kristaus maldauton paskutinės vakarienės metu (VII skyr., 13 nr.).

Kristus mokė ir ragino ne tik pasitikėti Dievo gailestingumu ir priimti jį, bet taip pat šaukė žmones gailestingumo praktikai: "Palaimintieji gailestingieji, nes jie regės gailestingumą". Visi kalno pamokslo palaiminimai rodo atsivertimo ir gyvenimo reformos kelią, bet šis yra ypač daug sakantis. Žmogus pasiekia gailestingąją Dievo meilę arba jo gailestingumą tiek, kiek jis pats bus viduje pasikeitęs ir turės gailestingosios meilės dvasios savo artimui. Šis tikrai evangeliškas vyksmas nėra koks iš karto ir visam laikui pasidaręs vidujinis pasikeitimas.

Jis vyksta iš lėto, tampa viso *gyvenimo stiliumi*, esmine ir nuolatine krikščionio pašaukimo žyme. Jis susidaro iš nuolatinių meilės pasireiškimų atidengimo ir pastovios jos praktikos, tos keliančios ir visus vienijančios jėgos, nežiūrint įvairių psichologinio ar visuomeninio pobūdžio sunkenybių.

SUKILNINA ŽMOGŲ IR TEISINGUMĄ

Santykiuose tarp asmenų gailestingoji meilė niekada nėra vienpusiškas veiksmas. Net ir tais atvejais, kai atrodytų, kad tik vienas yra duodantis, aukojantis, o kitas tik priimančias, gaunantis — taip pat ir duodantis visada yra apdovanojamas. Kaip anksčiau minėta, abudu gauna *dvasinį pasitenkinimą*.

Tie, kurie tai nesupranta, kurie gailestingumą laiko vienpusišku veiksmu, stengiasi palaikyti tam tikrą atstumą tarp gailestingumą praktikuojančio ir juo pasinaudojančio, tarp duodančio ir gaunančio. Iš čia kartais kyla pastangos išlaisvinti tarpasmeninius ir kitus socialinius santykius nuo gailestingumo ir juos pagrįsti vien teisingumu.

Bet tokie asmenys nusikalsta, nenorėdami išžvelgti esminio ryšio tarp gailestingumo ir teisingumo. Apie tą ryšį kalba visa biblinė ir krikščioniškoji tradicija, ypač Jėzaus mesijaniška pasiuntinybė. Juk tikrasis gailestingumas yra, taip sakant, nematomas giliausias teisingumo šaltinis. Jei teisingumas yra tinkamas arbitras žmonėms pasidailinti objektyvias gėrybes prideramu santykiu, tai tik meilė, maloni, palanki meilė, kurią vadiname gailestingumu, yra pajėgi atnaujinti patį žmogų.

Tikrai krikščioniškas gailestingumas tam tikra prasme yra tobuliausias deramos lygybės tarp žmonių įsikūnijimas; o tuo pačiu ir teisingumo, kuris savo sferoje — objektyvių ir išorinių gėrybių srityje — siekia to paties. Meilė ir gailestingumas tai vykdo ten, kur žmonės susitinka vieni su kitais tuose santykiuose, kurių objektas yra pats žmogus ir jo orumas. Taip jis savu būdu prisideda prie žmonių suvienijimo.

Tad gailestingumas tampa nepamainomu, iš esmės būtinu elementu, kuriant žmo-

nių tarpusavio santykius abipusio broliškumo dvasia, vienas kitam atlaidumu ir solidarumu.

PRAŠYMAS GAILESTINGUMO

Paskutiniame skyriuje popiežius rašo apie prašymą Dievo gailestingumo mūsų laikams. Katalikų Bažnyčia ir iškilmingai, ir paprastu būdu skelbia tiesą apie Dievo gailestingumą, apreikštą nukryžiuotame ir prisikėlusiam Kristuje, ir jį išpažįsta visomis priemonėmis. Ji labai plačiai praktikuoja gailestingumą per savo tikinčiuosius. Ji tai laiko būtina sąlyga, nuoširdžiai siekiant žmoniškesnio pasaulio šiandien ir rytoj.

Bažnyčia taip pat nepamiršta kiekvienu laiku ir kiekvienu istorijos laikotarpiu, ypač kritišku, kaip mūsų dabartinis, šauktis Dievo gailestingumo išgelbėti iš blogio, įvairiom formoms slegiančio žmoniją ir jai grasinančio įvairiomis blogybėmis. Tai kaip tik yra Bažnyčios teisė ir pareiga Dievui ir žmonijai.

Kuo labiau žmogaus sąžinė susivilioja sekuliarizacija, praranda tikrąją gailestingumo prasmę, tolsta nuo Dievo, tuo labiau Bažnyčia turi teisę ir pareigą "garsiais šauksmais" (Žyd 5,7) maldauti gailestingąjį Dievą pasigailėti ir mūsų kartos žmonijos, nors ji ir būtų nusipelnusi naujojo tvano, kaip Nojaus laikų generacija. Bet maldauti iš meilės Dievui ir žmonėms. Rūpintis žmogumi ir jo aukštu pašaukimu, apie kurį popiežius kalbėjo savo pirmojoje enciklikoje "Redemptor hominis — Žmogaus Atpirkėjas", užjaučiant žmogų šioje kritiškoje Bažnyčios ir pasaulio fazėje, grasinančioje begaliniais pavojais.

- Lenkijos vyskupų konferencija parodė palankumą darbininkams, siekiantiems burtis į laisvas profesines sąjungas, ir pareiškė viltį, kad pradėtas socialinio atsinaujinimo procesas bus toliau tęsiamas.

- Afrikoje 1890 m. tebuvo 2.300.000 katalikų. Dabar jų skaičius siekia apie 55 milijonus. Tarp 443 milijonų Afrikos gyventojų katalikai sudaro 12,5%. Afrikoje darbuojasi apie 17.000 kunigų, daugiau kaip 5.000 vyrų vienuolių ir apie 35.500 seselių vienuolių. Jiems talkina 113.000 katekistų — pasauliečių mokytojų.

DANGUOLĖ
JURGUTIENĖ

1. **Ramunės** (aliejus)
2. **Vasaros džiaugsmas**
(aliejus)
3. **Septynių mėnulių**
peizažas (akrilika)
4. **Atspindžiai** (akrilika)

MES IR APLINKA

DR. A. PROTAS

Pervargimas, netinkamas dienos režimas, įvairios gyvenimo nesėkmės, nesutarimai darbe ir šeimoje sukelia neurozinio pobūdžio sutrikimus organizme. Pradedama skųstis nuovargiu, vangumu, jautrumu, skausmais galvos ir sprando srityse bei kitais negalavimais. Tokiais atvejais griebiamasi vaistų. Ypač dažnai vartojami migdomieji bei nervų sistemą raminantieji vaistai. Medikamentai tampa savotišku ramsčiu, be kurio šie žmonės nebegali gyventi. Mėgavimasis medikamentais iš dalies panašus į narkomaniją ar chronišką alkoholizmą. Kaip alkoholikas tampa fiziškai ir psichiškai priklausomas nuo alkoholio, be kurio visiškai nebegali apsieiti, taip ir kai kurie žmonės pripranta prie medikamentų, kad ima vartoti juos, vos tik trupučiuką susijaudina ar pasijunta blogiau. Tačiau medikamentai nevisada pašalina negalavimus ir jų priežastis, o neretai, kaip rodo kruopštesnė ligonių analizė, užtesia juos.

Visiškai kas kita psichoterapija, kuri koreguoja aukštąją nervinę veiklą, reguliuodama slopinimo bei dirginimo procesus.

Psichoterapija yra plati sąvoka. Tai nėra vien tik hipotezė, psichoterapiniai pratimai, individualūs ir grupiniai pokalbiai, įtaiga. Psichoterapinį poveikį turi daugelis išorinių aplinkos dirgiklių. Jie harmonizuoja emocinę sferą, padeda žmonėms išsilaisvinti iš "nematomų pančių". Taip veikia žmogaus vidų kai kurie kino filmai, teatro pjesės, perskaitytos knygos, šokiai, sportinės varžybos, įvairūs žaidimai ir pan. Tik, žinoma, ne visiems vienodai ir labai individualiai. Kuo jų tematika labiau susijusi su skaitytojo ar žiūrovo asmeninėmis problemomis, kuo labiau įmanoma indentifikuoti save su vienu ar kitu veikiančiu asmeniu, kuo daugiau "griebia už širdies", tuo didesnis ir psichoterapinis efektas. Aplinkoje daug triukšmo, užesių, nemalonių garsų, kurie nervų sistemą dirgina ir vargina. Tačiau yra nemaža akustinių dirgiklių, pasižyminčių gydomuo-

ju psichoterapiniu poveikiu. Švelnus upelio čiurlenimas, lakštingalos čiulbėjimas, epušės lapelių šlamesys ramina, gydo ir švelnina dvasios kančias. Malonūs mylimojo žodžiai merginai, motinos kupini beribės motiniškos meilės žodžiai vaikui, paguodžiantieji ir stiprinantieji žmonos žodžiai vyrui ir atvirkščiai kai kada veikia daug kartų stipriau už medikamentus. Panašų efektą teigia principingo viršininko padrašinantieji ir nuoširdūs žodžiai pavaldiniams, nuoširdžios bendradarbių frazės. Per daug malonūs, lipšnūs ir dirbtinai ištarti žodžiai ir ypač, jei jie nesiderina su darbais, yra tik žalingi.

Jūros šniokštimas turi ne tik akustinį, bet ir regimąjį poveikį. Kunkuliuojanti jūros jėga tarytum simbolizuoja audringą, dialektinių prieštaravimų kupiną gyvenimą, padeda nusiraminti, pajusti realaus gyvenimo ritmą ir jėgą, kai ką prisiminti, bet ir pamiršti. Todėl praleistas laikas prie jūros, upės, ežero veikia fiziškai, psichoterapiškai ir profilaktiškai prieš įvairias nervinio pobūdžio ligas. Maloniai ir guodžiančiai veikia miško ošimas. Sielvarto ir liūdesio kupinas žmogus miške nusiramina, pailsi. Natūralūs gamtos garsai ir spalvos veikia labai teigiamai. Tai tarytum miško simfonija, kurios beklausydamas žmogus pasijunta sveikesnis. Prisiminkime Baranausko "Anykščių šilėlį". Poeto žodžiai sušildo širdį ir, nors nuteikia kiek nostalgiskai ir liūdnokai, tačiau įkvepia beribę meilę miškui. Šios miško ramybės ir poilsio neretai pasigenda šiuolaikinio triukšmingo industrinio amžiaus žmogus.

Seniai pastebėta, kad muzikos garsai labai teigiamai veikia žmonių psichiką. Jau vienas pianino klavišo paspaudimas maloniai sudirgina ausų nervines skaidulas, kuriomis šie impulsai perduodami į galvos smegenis, o toliau ir do visą organizmą. O atitinkamos garsų kombinacijos — akordai veikia dar maloniau ir sveikatingiau. Jau Pitagoras rašė, kad muzikos pagalba kai kada

galima išgydyti žmones nuo beprotybės. Kai kurie senovės žyniai manydavo, kad muzika priartina žmones prie dievų, gerina charakterį, daro juos protingesnius. Taigi, muzikos gydomuoju poveikiu susidomėta jau gilioje senovėje, tik nemokėta moksliai to paaiškinti. Nemaža nuopelnų turėjo kai kurie mokslininkai. Šiuo metu intensyviai šioje srityje dirba prof. Švabė. 1972 m. išėjo antras papildytas jo knygos "Muzikos terapija, gydant neurozes ir funkcinis sutrikimus" leidinys. Tyrinėjimai rodo, kad muzika ir jai artimi gamtos garsai gali pagreitinti ir sulėtinti pulsą, pagerinti kraujo cirkuliaciją. Nėštumo metu teigiamai veikia lengvos ir švelnios muzikos klausymas, nes gerėja kraujo apytaka, ir vaisius geriau aprūpinamas maisto medžiagomis bei deguonimi. Muzika teigiamai atsiliepia į vaikų asmenybės formavimąsi, daro juos subtilesniais, švelnesniais, paryškina charakterio bruožus. Senatvėje jos teigiamas poveikis yra taip pat neginčytinas. Stebėjimai ir eksperimentai įrodė, kad įvairūs muzikos instrumentai nevienodai veikia žmogaus organizmą. Pavyzdžiui, fleitos ir klarnetai labiau skatina kraujo apytaką, o gitaros palankiai veikia nervų sistemos funkcionavimą. Skirtingai veikia ir įvairių melodijų garsai. Vienos melodijos daugiau skatina vidaus sekrecijos liaukų hormonų išskyrimą, kitų poveikis labiau apsiriboja raumenų sistema. Smagi ir ritmiška muzika automatiškai aktyvina raumenų veiklą, keičia galvos smegenų biosrovių būklę. Pastebėta, kad muzika aštrina kai kuriuos regos pojūčius ir ypač spalvų suvokimą. Kartais muzika slopina skausmo pojūčius. Muzika mažina fizinį ir psichinį įtempimą, harmonizuoja emocijas, padeda atstatyti dvasinę pusiausvyrą ir stabilumą.

Ypatingai svarbi muzikos profilaktinė reikšmė. Širdies ritmas, kvėpavimo dažnumas, odos refleksai bei kitos organizmo funkcijos ir procesai pakinta palankia linkme.

Kaip kiekviena meno išraiška, muzika yra estetinė komunikacijos forma. Kaip ir kitos meno rūšys, muzika turi tiek idėjinių,

tiesk jausminių komponentų. Skirtingai nuo piešinių, muzika pasižymi menkesniu daiktiskumu, ir jos poveikis yra labiau emocinis.

Iš psichologijos žinome, kad į moterų emocinę sferą yra lengviau apeliuoti, negu į vyrų, todėl ir muzikinis psichoterapinis poveikis moterims dažnai yra stipresnis.

NUOBODULYS

A. A.

Šita būseną pažįstama ne tik atskiram žmogui, bet ir ištisiems kolektyvams, netgi tautoms. Būseną tiek populiari šiuolaikiniam pasaulyje, kad susikūrė ir egzistuoja ištisos pramonės šakos, kurių uždavinys — išblaškyti nuobodulį.

Šita būseną susideda iš viso komplekso psichinių reiškinių. Be visiems pažįstamo sunkumo jausmo, visada krenta psichinis aktyvumas, dargi prapuola bet kokie norai arba jie labai susiaurėja: nieko nenori, nieko nelauki ir nesitiki, net tavo paties likimas nejaudina. Apima abejingumas, apatija, dažnai — beviltiškumas. Sustiprėja egocentrizmas, sulėtėja mąstymas. Kartu lengvai išplaukia iš praeities viskas, kas buvo bloga. Mūsų sąmonė taip pat truputį nurimusi, ir todėl mes atsimenam kažkaip neraiškiai, neapibrėžtai.

Šių reiškinių derinys gana pastovus. Jis, lyg užburtas ratas, prasideda vienu reiškiniu, baigiasi kitu ir vėl iš naujo. Norint iš šito užburto rato išeiti, reikia ne tik energijos, stimulo iš aplinkos, bet ir mokėjimo, sugebėjimo ištrūkti. Nuobodulio priežasčių daug. Jis gali apimti ne tik nusilpusį po intensyvaus darbo, bet ir pilną jėgų žmogų. Nuobodulys atsiranda ilgai nieko neveikiant, dykinėjant. Tada, kai gyvenimas labai vienodas, neturtingas naujų išpūdžių.

Nuobodulį įvaro ir perteklius. Kiekybinis ir kokybinis. Žmogus vystosi tik tada, kai palaipsniui jo jausmai darosi sudėtingesni, kai atpildas už pastangas ateina irgi palaipsniui: malonumas, pasitenkinimas. Šių

savybių perteklius atbukina pojūčio aštrumą.

Nuobodulį sukelia ir stebėtojiškas gyvenimo būdas, tada, kai nėra savarankiškumo, jokių asmeninių pergalių.

Nuobodulys greitai limpa ir prie tam tikro charakterio žmonių. Prie žmonių su neišsivysčiusiu intelektu, jausmais, egoistų. Labai palankūs nuoboduliui skeptikai, nihilistai, pesimistai, mizantropai.

Galų gale yra žmonių, kurie talentingai sugeba, patys to nenujausdami, įvairyti kitiems nuobodulį.

Įdomu, kad kai kurios pastangos išsivaduoti iš nuobodulio, tokios kaip šėlimas, dirbtinė linksmybė, alkoholis ir narkotikai tik sustiprina nuobodulį.

Kaip matome, tai ypatinga žmogaus silpnybės atmaina.

KUO JI PAVOJINGA?

Visų pirma tuo, kad nuobodulys greit nepraeina, jis gali peraugti į chronišką būseną, o jau tada nuobodulys ne tik prislegia, susilpnina bendrą asmenybės aktyvumą, bet veikia daug sudėtingesnius psichinius procesus. Nuobodžiaujantis žmogus praranda sugebėjimą užjausti, mylėti. Nuobodulys jį gali pastūmėti tokiems veiksams, kurie jam ir nebūdingi, pavyzdžiui, pasigerti, nusikalsti.

Dažni nuobodulio priepuoliai sudaro prielaidą atsirasti blogiems įpročiams ir negigamiems charakterio bruožams.

Bet kartais nuobodulys veikia ir teigiamai, ypač trumpalaikis. Jis labai efektyviai priverčia mus nusigręžti nuo tuščio laiko leidimo, padeda praregėti, pakeisti mūsų psichikos veiklą, susimąstyti.

Gydyti reikia ilgai užsitęsusių niekam nenaudingą nuobodulį. Visų pirma tam reikia sudaryti bazę. O toji bazė — tai labai įvairiapusiškas asmenybės išsivystymas, potraukių, interesų įvairumas, jausmų turtingumas, galimybė nuolat tobulėti, lavintis. Prie tokių sąlygų visada mūsų psichikoje įsižiėbs kibirkštėlė, iš kurios įsiliėpsnos naujo susidomėjimo ir susižavėjimo liepsna, sušildanti visą asmenybę.

Nedidelį, laikiną nuobodulį kaip mat išblaško kelios įdomios knygos, keli labai seniai laukti draugų vizitai, leidimas sau pasimėgauti savuoju "hobiu".

Pats gyvenimas siūlo mums priemones išsigydyti nuo nuobodulio, nes jis nepaprastai įvairus, margas ir turtingas.

BAIMĖ

Labiausiai iš visų žmogiškųjų silpnųjų mums pažįstamas baimės jausmas. Jis sudėtingas ir įvairus savo pasireiškimu, dėl to sunku jį apibrėžti. Svarbią vietą čia užima įtampa, susijaudinimas ir nustebimas. Be nustebimo, netikėtumo baimė būna neryški ir nestipri. Visada yra sielvarto, pasimetimo elementas, disharmonijos proto, jausmų, valios veikloje.

Fiziškai baimė pasireiškia raumenų įtampa (drebulys iš baimės), dauguma vidaus organų susitraukia: skrandis, žarnynas (spazmos pilve), šlapimo pūslė, smarkiai plaka širdis, pakyla kraujospūdis.

Būna baimė paprasta, kada pavojus neišvengiamas ir ne toks jau didelis. Ir siaubas — kada pavojus labai didelis.

Kokia baimės reikšmė mūsų psichikai?

Kaip bebūtų paradoksalu, ji vaidina didžiulį teigiamą vaidmenį. Vargas tam, kas iš tikrųjų "nepažino baimės". Laimei, tokių žmonių labai mažai.

Nedidelis baimės laipsnis žmogų padaro akylesnį, pačią psichiką jautresnę, aktyvesnę, nurodo mums, kokia kryptimi veikti, išjudina iš snaudulio. Kartu užgožia visus kitus nereikalingus, galinčius trukdyti psichikos procesus. Parengia mus fizinei veiklai. Tokiu aspektu buvo tyrinėti anglų lakūnai, bombardavę antrojo pasaulinio karo metu Vokietiją. Pasirodo, kad tie, kurie jautė nedidelę baimę, savo uždavinį įvykdė daug geriau už tuos, kurie buvo ramūs.

Mes šitokį baimės poveikį taip pat jaučiame savo kasdieniniame egzistavime. Ne tik penktokas, bijodamas bausmės, prisiverčia sėsti prie pamokų, bet ir suaugęs, bijodamas nesėkmės, yra skolingas baimei už daugelį savo pergalių darbe.

Ilgai užsitęsusi arba abstraktinė baimė

(mirties, skausmo, neišvengiamumo) mus veikia ypatingai palankiai, kaip tam tikra psichikos gimnastika, neleidžianti užakti, sustabarėti. Ji aktyvina, paaštrina mūsų intelektą, jausmus, tuo pačiu kurdama daug dinamiškesnę asmenybę, kuri tai pasiduoda baimei, tai priešinasi jai visomis galiomis.

Yra ir kitokia — labai stipri ir ilga baimė, kuri visai nepasiduoda kontrolei, kuri viena užvaldo mūsų psichiką, nustumdama į šalį visa kita. Baimė sunaudoja daug psichinės energijos: penkios minutės baimės gali žmogų labiau nuvarginti, kaip valanda darbo. Dėl to periodiškai besikartojanti baimė labai išsekina mūsų energijos išteklius. Be to, ji pertempia ypatingai jautrius procesus arba visai juos nuslopina. Žmogus pradžioje tampa labai jautrus, sudirgęs, ne visai logiškai kalba ir elgiasi, jo nuotaika prigesusi. Bailumas, vangumas jau gali peraugti į pastovius charakterio bruožus, prie jų prisideda pagiežingumas, agresyvumas. Dar vėliau žmogus nugrimzta į apatiją. Ką daryti? Reikia baimę sumažinti arba visai ją pašalinti. Tai galima padaryti keliais būdais. 1. Priešpastatyti baimei visai kitus jausmus. 2. Įpročiu. 3. Asmenybės pasikeitimu.

1. Blaivus protas, mąstymas mažai efektyvus prieš baimę. Kiek žmogus bekartotų: "aš nebijau, man nebaisu", naudosis iš to mažai, nes žmogus apgaudinėja pats save. Galima, pasitelkus į pagalbą išprovokavimą, iššaukti kitus jausmus, neutralizuojančius baimę.

Vienas jaunas žmogus išmoko užgniaužti baimę prieš viršininką, pasitelkęs įtūžį ir ryškiai atgamindamas pilnas neteisybės scenas.

Baimę galima nugalėti įvairiais kitais jausmais. Atsakomybės baimę — sukeliant savimeilės ir išdidumo jausmus. Baimę vietoje vietoje kalbėti — sužadinant juoką ir garbėtroškos jausmus. Mirties baimę — pakeičiant meile artimiesiems, tėvynei. Chuligano sukeltą baimę nugalės įniršis chuliganui ir neapykanta.

Galima baimę nugalėti pačia baime. Mūsų kasdieniniame gyvenime pasmerkimo, pa-

sityčiojimo, apkalbų baimė padeda mums nugalėti kitokias baimes.

2. Galima baimę įveikti pažinimu ir įpročiu. Mes jau sakėme, kad baimė mus apima nuo nežinojimo, naujumo, netikėtumo. Žinomas pavojus jau negali sukelti stiprios baimės. Dėl to gresiantį pavojų reikia stengtis kuo geriau pažinti. Reikia žinoti patį blogiausią atvejį, nes nežinojimas daug blogiau už apibrėžtą blogį. Gresiantį pavojų ne taip jau sunku pažinti. Kartais reikia tik sąmoningai išprovokuoti jį, įprastas pavojus jau negąsdina. Dėl to efektyviu metodu čia jau tampa įprotis. Lakūnas nebijo aukščio, kareivis — apšaudymo, chirurgas — kraujo.

3. Reikia žinoti, kokios natūros labiau linkusios į baimę. Nedaug yra sveikų žmonių, kurie nejaučia baimės. Tai dažniausiai žmonės su neišsivysčiusiais jausmais, žemo intelekto, nesugebantys suprasti ir įvertinti situacijos.

Taip pat mažiau linkę bijoti harmoningi, stiprių jausmų, didelio proto, stiprios valios žmonės su didele gyvenimiška patirtimi, per daug neišlepinti pergalių. Įdomu, kad šita žmonių kategorija baimę jaučia jau tada, kai kiti dar nieko neįtaria, bet užtat vėliau, kada ateina tikra baimė, jiems ji būna ne tokia netikėta, labiau apčiuopiama ir suprantama ir dėl to lengviau nugalima. Tai matome ir kasdieniniame gyvenime. Žmonės baikštūs, drovūs, labai subtilūs ir nedrąsūs mažmožiuose, labai vyriškai laiko si tada, kai kyla didelis pavojus. O štai grubūs, nachališki ir, atrodo, drąsūs kasdienybėje, tuoj puola į paniką, neatlaiko sunkesnių išbandymų.

Sunkią valandą labai padeda ne savęs raminimas, o nuraminimas kitų. Taip mes perkeliame savo dėmesį ir suvokiame, kad yra žmonių, kuriems dar blogiau už mus. Jeigu mes dar galime padėti kitiems, mūsų reikalai ne tokie jau blogi.

Skirtumas tarp narsaus ir baikštuolio yra tik toks, kad baikštuolio baimė yra nekontroliuojama, akla, o drąsus žmogus bijo pavojaus, sąmoningai jį suvokdamas.

Skyrybos: priešasčių beieškant (VI)

Danutė Bindokienė

Šiame "Laiškų lietuviams" numeryje baigiame straipsnių seriją apie skyrybų priešasčius lietuviškose išeivių šeimose. Dabar kviečiame skaitytojus plačiau padiskutuoti šį klausimą ir savo nuomones pareikšti.

KALBA ADA

Aš esu beveik 60 metų amžiaus "panelė". Kai leidžiu sau apie tai pagalvoti, darosi baisu. Kas bus, kai pasensiu? Su kuo dalsinsiuosi paskutiniais gyvenimo metais. Ką veiksiu, kai išeisiu pensijon? Apie visus tuos dalykus visai negalvoju, kai buvau Mečio žmona. Prisipažinsiu, kad buvau nustojusi galvoti ir apie Mečį. Jis buvo tik žmogus, kuris miegojo tame pačiame kambaryje (ne toje pačioje lovoje!) valgė prie to paties stalo ir nuolat skųsdavosi, kad kojinės stalčiuje ne taip suporuotos... Šiaip jis buvo gana geras žmogus, tik labai neįdomus. Metams slenkant, Mečys darėsi vis nuobodesnis, iki mūsų vedybos paskendo nuobodulio dumble.

Kol namie tebuvo vaikai, turėjome apie ką kalbėti, kuo rūpintis ir net už ką susibarti. Kai vyresnioji mergaitė ištekėjo ir su vyru išsikėlė į Kaliforniją, o Arvydukas išvažiavo į universitetą, likome tik mudu ir labai didelė tuštuma. Aš kasdienėjau į savo darbą, Mečys į savąjį. Vakare susitikdavom, užkąsdavom, pasėdėdavom prie televizijos (Mečys po pirmo pusvalandžio visuomet

imdavo knarkti), o paskui į lovas — jis į savo, aš į savąją. Jeigu retkarčiais Mečio dėmesys nukrypdavo į mano pusę, tai visa jo meilė būdavo tokia pat neįdomi, be entuziazmo, kaip ir visas mudviejų gyvenimas!

Nesvarbu, kiek man metų, bet stengiuosi rengtis gražiai, išlaikiau beveik jaunatvišką figūrą (sveriu tiek pat, kaip prieš vestuves!), o Mečiui vis tiek: esu — gerai, nėra — dar geriau.

Mudu susituokėme Vokietijoje prieš pat emigraciją. Meilė buvo tokia didelė ir karšta, kad vienas be kito negalėjome valandėlę iškęsti. Galas žino, kur viskas dingio? Tiesa, pradžioje įsikurti šiame krašte buvo sunku. Ypač man buvo nelengva, nes turėjau auginti vaikus ir dirbti fabrike. Buvo svarbu prasigyventi. Mečys neturi ypatingo išsilavinimo — jis tik braižytojas, tai nedaug uždirba. Jeigu ne mano alga, nebūtume nusipirkę tokių puikių namų, nebūtume vaikų į mokslius išleidę.

Žinoma, dabar visas turtas padalintas per pusę: namus pardavėm, nes pinigų lengviau pasidalinti.

Mudu su Mečiu taip buvome užimti įsikūrimo ir pragyvenimo rūpesčiais, kad pamazų nutolome nuo vienas kito, likome lyg du nepažįstami žmonės. Susėdam, būdavo, sekmadienį pietų valgyti ir neturime bendros kalbos. Tylime abu, tik peiliai ir šakutės barška. Po pietų Mečys eina nusenūsti, aš susimazgoju, paskaitau... Jeigu pasiūlydavau kur į svečius ar į kiną, vyras griežtai atsisakydavo: "Tu eik, man ir namie gerai". Aš labai nemėgstu viena kur eiti. Vis reikia teisintis, aiškintis, kodėl viena (žinoma, dabar visiems aišku, kodėl aš viena...).

Jau sakiau, kad su Mečiu jokios kalbos sumegzti nebuvo įmanoma. Jis žinojo tik savo darbą ir televiziją. Jokių knygų neskaitė, jokia politika, lietuviška veikla, kelionėmis ar pan. nesidomėjo. Aš nenorėjau per daug priekaištauti: nenori — nereikia. Mano darbas yra atsakingas (esu savo įstaigos vedėjo pavaduotoja, o pas mus dirba 250 darbininkų), daug energijos reikalauja, o dar reikėdavo namų ruošą atlikti ir vaikus auginti. Kartais net džiaugdavausi, kad vy-

ras ramaus būdo, nieko nereikalauja ir nenori. ..

Taip vieną dieną pažvelgiau į save veidrodyje ir net nusigandau: nagi, pradedu senti! Dar metai, dar antri, treči ir bus po viskam. Kas tada liks iš gyvenimo, kai nebėsiu į darbą, o ištisas dienas tylėdami su Mečiu slankiosime savo ištaikinguose, negyvuose namuose? Mudu su vyru vienmečiai, tai ir pensija abiem drauge ateis. Nuo tokių minčių ėmė darytis neapsakomai baisu. Daug dienų ir naktų kankinausi, ieškodama atsakymų į visokius šiurpius klausimus, o tada pradėjau šnekinti vyrą: ką jis apie mudviejų ateitį galvoja?

Mečys atrodė labai nustebęs. Kas čia man šovė galvon? Gyvensim, kaip tūkstančiai gyvena, kad tik sveikatos užtektų.

Aš nebuvau linkusi taip lengvai pasiduoti, tačiau Mečys į kalbas nesileido. Galite įsivaizduoti, kad mūsų namuose šalia nuobodulio įsitaisė dar ir susierzinimas. Žodis po žodžio — įsiliepsnodavo ginčai, piktnyimas. Negaliu sakyti, kad mudu tylėjome, bet tylą pakeitė barniai.

Taip prasitęsėme kokius metus ir tada nutarėme skirtis. Turi būti kažkas geresnio vedybiniame gyvenime, kaip nuobodulys arba barniai... Išsiskyrėme beveik draugiškai, pasidalinome bendro gyvenimo liekanas per pusę: čia tau, čia man, lyg vaikai saldinių maišelį. Slaptai širdyje tikėjausi, kad Mečiui viengungystė nepatiks. Greitai susipras, kaip sunku be žmonos, susipras, kad klydo mūsų bendro gyvenimo nevertinęs. Jis pasiges manęs, sugrįš, atsiprašys, prižadės pasikeisti, ir vėl gyvensime abu, kaip savo vedybų pradžioje. Juk mudviem tikrai nedaug trūko iki gražaus sugyvenimo: tik trupučio energijos, krislelio pastangų, geresnės tarpusavio komunikacijos. Skyrybų periodas buvo lyg naujų, geresnių bendro gyvenimo kelių ieškojimas. Juos mums užpustė kasdienybė, bereikėjo tik nukapstyti metų plutą ir vėl gražiai gyventi drauge.

Matot, įvyko beveik lygiai taip, kaip aš tikėjausi. Mečys tikrai atgijo ir suprato, kad vienam gyventi nėra labai lengva, ypač kai senatvė krebždena apie duris. Tačiau jis

iškrėtė vieną netikėtumą: susirado kitą moteriškę, tokią ryškiai dažytą našlę... Net į galvą man nebūtų atėję, kad Mečiui tokios rūšies moterys patiktų. Jis visuomet buvo rimtas, protingas vyras.

Šiuo metu atrodo, kad aš pralaimėjau ir likusią dalį gyvenimo teks praleisti vienvėje. Nesu tokia, kuri, visus principus pametusi, kito vyro draugystės ieškočiau. Iš tikrųjų blogiau nebus ir vienai gyvenant. Vis tiek aš buvau beveik viena, nes Mečys tiek mažai dėmesio man skirdavo...

KALBA MEČYS

Aš esu Adai labai dėkingas, kad pasiūlė skyrybas. Kitaip nebūčiau sutikęs Marytės. Jos draugystėje nukrinta nuo mano pečių metų našta — jaučiuosi vėl jaunas, žvalus, energingas ir gyvas. Su Ada gyvenimas buvo labai vienodas, ramus, beveik nuobodus. Žinoma, aš neturėčiau skųstis, nes ji buvo gera moteriškė, gera motina ir rūpestinga žmona. Tačiau savo gyvenimą ji buvo paaukojusi darbui įstaigoje, paskiau vaikams ir tik paskutinėje vietoje buvau aš. Per eilę metų pripratau, apsipratau, išmokau prisitaikyti. Ji vadino mane nuobodžiu, neįdomiu vyru ir ilgainiui tikrai toks tapau. Jei gu moteris, kurią mylėjau, su kuria buvau surišęs savo gyvenimą, buvo tik tokios nuomonės apie mane, tai kaip galėjau nesutikti? Aš iš tikrųjų esu gana ramaus būdo, nemoku gražiai pašnekėti, pažibėti kur draugijoje. Namai, šeima — tai mano elementas, kuriame jaučiuosi geriausiai. Parėjęs iš darbo, mėgstu ramiai pasėdėti, gal net nusnausti. Argi tai blogai? Ada nori, kad po tokios eilės metų mudu burkuotume, lyg jaunavedžiai. Žmonės sensta, keičiasi... Aš beveik šešiasdešimt metų! Ada taip pat ne šešiolikinė. .. Ji savęs nemato ir vis įsivaizduoja, kad nepasikeitusi nuo medaus mėnesio laikų. Mėgstamiausias Ados pasakymas būdavo, kad jos svoris nepasikeitė nuo vestuvių — sverianti tiek pat. Tik tas svoris dabar visai kitaip išdėstyta: tada ji buvo apvali, judri ir apkabinama, dabar — kaulėta, kieta ir sustingusi...

Skyrybų tikrai nenorėjau. Būtume gyve-

nę ir nugyvenę amžių abu kartu. Tik ji pradėjo kažko priekabiau, kažko ieškoti. Išnyko ramybė namuose. Aš manau, kad Ada norėjo tik mane "pamokyti" ir nubausti, pasiūlydama skirtis. Neprieštaravau. Viską atidaviau, ko tik ji norėjo. Juk ir ji dirbo visą gyvenimą, todėl visas mūsų turtelis buvo drauge sukauptas.

Šiandien jaučiuosi beveik laimingas. Ados daugiau niekuomet nenorėčiau, nes pamačiau, kaip maloni yra moters draugystė. Marytė gerbia mane, pagiria, įvertina. Su Ada gyvendamas, niekad neieškojau kitos moters draugystės. Šeimoje ištikimybė man labai svarbi. Dabar jaučiuosi laisvas, nors tos laisvės pats ir neieškojau. Tik vienas mažas kirminėlis kartais bando krustelėti mintyse — tai religijos klausimas. Žinau, kad Bažnyčios akyse santuoka yra nesusardoma, ir aš neturiu teisės vesti Marytės, nors ir negyvenu su Ada. Gerai, kad Marytė, atrodo, mano sąžinės nusistatymą gerbia ir nesispiria tuoktis.

Nežinau, ką vėliau darysiu, bet tuo tarpu galiu gyventi ir taip. Vargšė Ada, pati sau bausmę užsitraukė. Ji būtų mielai mane atgal priėmusi, jeigu tik būčiau grįžęs. Tuoj po skyrybų aš buvau labai pasimetęs, bet dabar jau apsipratau ir už jokių pinigų nenorėčiau su Ada gyventi.

Pasiėmęs lagaminą, užtrenkiau jai panosėje duris. . .

(Šeimos gyvenimo trijų veiksmų vaizdelis)

Vytautas Kasnis

Pas mus, miško gyventojus, durų nakties skambučio garsas — retenybė. Jam suzirzus, ypač vėlyvu metu, ateivių visados pasitinkame su lauko prožektorių šviesomis. Taip mes pasitikome ir Širmaitį, savo gerą draugą, kuris, nesulaukdamas atidarant durų, riktelėjo: "Čia Širmaitis, Kazys Širmaitis. Nebijokite!"

Padėjęs lagaminą kampe, purtydamas sniegą, pasijuokė iš mūsų, kad mes, kaimo žmonės, turėtume tokiu vėlyvu laiku mie-

goti, o ne žiburiuotis. Ir dar palto nenusi vilkės paklausė, ar priimsime nakvynės. Girdi, tiek daug kartų kvietėme jį vasaroti, o apie žiemojimą niekados neužsiminėme.

Pajuokavus, as paėmiau jo paltą, o žmona šuktelėjo, kurgi esanti jo žmona Kastytė, negi automobilyje pasiliko, ir liepė man eiti jos pakviesti vidun.

— Kastė pasiliko namie, — jis pasakė. Paskui, atsėdęs minkštasuolin, pradėjo pasakoti apie žiemos grožybes.

Širmaitis visados, lyg su vėju, įlėkdavo į vidų, garsiai kalbėdamas, griautinio garsais pasijuokdamas, bet dabar buvo kitoks, visai nepanašus į triukšmingąjį Kazį.

— Mus vis kas nors aplanko, — pertraukė trumpą tylą žmona. — Jei nesulaukiame svečių, tai kiškiai, voverės, stirnos mus aplanko. O jeigu ir jos nepasirodo, tai dangus atsiunčia ką nors: lietutį ar snieguoles, saulę ar vėją.

— Ir mane čia pas jus dangus atsiuntė, — dirbtinai nusišypsojo.

— Žinai, jei nebūtų vakaro dešimta valanda, tai taip negalvočiau, o dabar, atvykus svečiui iš taip toli, nenorom mįslėlę susisuka sau lizdą galvoje, — įbedęs į jį akis, pasakiau.

— Ne mįslėlę, bet didelę mįslę atnešiau jums, kurios per pastarąjį dešimtmetį niekaip negalėjau aš vienas išspręsti, — atsakė jis.

Žmona atnešė konjako, ir Kazys išmaukė stikliuką, lyg ryte prarydamas. Ir nuo pakartojimo nesikratė. Bet po trečio apvožė stikliuką aukštyn kojom ir pakilęs pradėjo vaikščioti po kambarį.

— Žinote, kad aš čia atsiradau netikėtai, visai tokios kelionės neplanavęs, — kalbėjo lyg nesavu balsu. — Pagriebęs lagaminą, kuris buvo jau seniai paruoštas ir laukė tokios netikėtos kelionės, užtrenkiau jai panosėje duris ir tekinas, lyg vejamas, išbėgau į nakties tamsą.

— Kam užtrenkei duris, nejaugi Kastei?

— Įsiterpė žmona.

— Taip, tai pačiai! ..

— Bet juk judu taip gražiai sugyvenote? ..

— Taip, sugyvenome. Bet pastaruoju metu pradėjome eiti labai siauru lieptu ir štai priėjome jo galą. Vienas iš mūsų pasiliko stovėti, o kitas nukrito stačia galva žemyn. ...

— Na, tai man gražiausia! Nepyk, Kazys, — ji, paėmusi Kazį už rankos ir pasisodinusi šalia, ėmė klausinėti, — ar kartais mums, bekopiant metu laiptais aukšty, nesusisuka galva? Juk taip neseniai atšventėme tavo tėvų 50 metų vedybinio gyvenimo sukaktį, ir tėvas taip nuoširdžiai pasidžiaugė tavo gražia šeima, anūkų anūkais... Tu turi gerą darbą, gražius namus, žavingą žmoną, tad tik džiaukis ir gyvenk. O dabar gi jai duris panosėje užtrenkei. Gal įsimylėjai ką, gal ją kas nors vilioja ir gundo?

Niekas nei vilioja, nei gundo, nieko įsimylėjau. Seniai ryžęsis ir daug kartų Kastei sakęs, kad užtrenksiu namų duris ir išeisiu kitur gyventi, kaip tik tai padariau šį vakarą, išsisėmus kantrybei, — kalbėjo susijaudinusi balsu.

— O Kastė? Ką sakė Kastytė, mano draugė? — nerimavo žmona.

— Kaip minėjau, aš jai šimtus kartų kartočiau, kad tokio gyvenimo, kokį turime dabar, paskendusį amžinuose ginčiuose, nesutarimuose, prieštaravimuose, aš nebegačiu pakęsti ir vieną dieną išeisiu iš namų.

— O ką ji atsakydavo į tokius tavo grasinimus? — paklausė žmona.

— Ji žinojo, kad aš ją labai myliu, ir, žinoma, nesitikėjo, kad vieną dieną su manimi iškeliaus ir paruoštas lagaminas. Po mano grasinimų apkaltindavo mane, kad aš greičiausiai esu ką nors įsimylėjęs. Ir visa tai pavardėmis paliudydama, sugalvodavo kokią nors nebūtą istoriją.

— O gal ji ką nors įsimylėjo? — žmona pertraukė kalbą.

— Kad ji myli, turi simpatijų, tai žinau, bet kad būtų ką nors įsimylėjusi, tai nežinau ir nenujaučiu. Bet dabar tu, Onute, pasakyk man atvirai, nes esi mūsų gera ir artima draugė, ar Kastė nepasikeitė paskutiniaisiais metais? Ar ji, anot mano mamos, ta buvusi žavi, patraukli moteris nesubobėjo, per

anksti paseno? — įbedęs akis į mano žmoną, Kazys laukė atsakymo.

— Žinai, mes, jos draugės, dažnai apkalbėdavome Kastytę, spėliodamos, kas su ja pasidarė, kad ji labai pasikeitė išvaizda ir būdu, — lyg daug ką slėpdama, mikčiodama, ji atsakė.

— Apsileido! Anot mano sesers, apsileido, kaip pelų maišas. Subukėjo asmenybė, dingio žavingumas bei žvalumas. Niekur nenori išeiti pasižmonėti, nenori ir pas save draugus pasikviesti. Vis mėgina teisintis, kad į sukneles neįlenda, kad jau laikas susirūpinti savo išvaizda.

— Ak, jums, vyrams, tas moters lieknumas tik ir stovi akyse bei skamba ausyse, — teisinosi manoji.

— Atvirkščiai, man atrodo, kad tik jums, moterims, tas lieknumas žiba, kaip deimantas, ir visais balsais zirzia ausyse, plakasi ir malasi liežuveliais. Žiūrėk, Alė, Bronė, Magdalena vyrų tarpe turi didžiausią pasisekimą, visi ieško jų draugystės, nors jos gal pridėjo svarą kitą, kopiant metu laiptais. Asmenybė yra grožio karalienė, bet ne svarai. Moters vidinė šilima patraukia visus ir skaidrina žavingais spinduliais. Svarais moters niekas nevertina, — karščiausiai Kazys. — Tu, Onute, nedrįsai pasakyti, lyg nenorėdama Kastės kaltinti, kad moters apsileidimas yra tas raganiškas paveldėjimas, kuris griaua šeimas, įneša nesantaiką. Su juo įkandin keičiasi moters būdas, ir ji, tarp pagalvių panarinusi savo galvą, nenori matyti tikrosios aplinkos. Įbridusi į balą, ji gilyn brenda ir į purvą. Pasidaro irzli, nesukalbama, gyvena įtarimais, kad jos niekas nemyl, visi jos vengia, neapkenčia. Ir jei tu, Onute, esi atvira ir nuoširdi, tai pasakyk, ar buvusi žavi Kastytė neapsileido, kaip toje dainoje: "Kaste, Kaste, pirk akėčias, išskuosime tau plaukus; Kaste, Kaste, kelkis, jau saulutė leidžias..."

Dabar prisipirta mano žmona atvirai pasisakė, kad Kastė labai pasikeitė ir, turėjusi būrį gerų draugų, nuo jų visų nutolo. Bet tuoj pat ji įniko kaltinti vyrus, kad dažnai dėl to jie kalti, nes pradeda žavėtis kitomis moterimis, daug dėmesio nekreipdami į sa-

vają, o kartais pasidaro taip šykštūs, kad gailisi cento, tardami, kad ta nepames, o kitos neieškos.

— Žinau, kad ji mėgsta kvepalus ir įvairiomis progomis juos perku, bet juos atiduoda marčioms ir dukterims. Perku ir kosmetiką, bet ir ji nuplaukia tais pačiais kanalais į kitus namus. Jai nesirūpinant, perku drabužius, bet ji, juos iškeitusi, vaikams atiduoda. Kai klausiu, ką nupirkti dovanų, prašo pinigų, kad pati galėtų pasirinkti. Paskui tuos pinigus anūkai iššvaisto.

— Ir dėl ko tu, Kazy, užtrenkei namų duris, — vėl įsiterpė žmona. — Tu skundies, kad ji daug laiko praleidžia vaikų namuose. Bet ar mūsų amžiuje neužtenka šeimos tarpusavio meilei pusės to laiko, kurį turėjome anksčiau?

— Galima juokauti, galima meilę metais matuoti, bet gyvenimo pavyzdžiai atskleidžia žiaurią realybę, kad šeimos, išgyvenusios 25 m. ir daugiau, nebesugyvena ir skiriasi. Statistika yra lyg geležis šalta, bet jos duomenys karšti. Ypač skaudu, kai išgirsti, kad lietuvių, katalikų šeimos suyra.

Antrasis veiksmas vyko Kastės namuose. Vyru išėjus, ji per daug dėmesio į visa tai nekreipė. Juk per paskutiniuosius metus jis daug kartų grasino, bet tie žodžiai vis per kaminą išrūkdavo. Išėjo ir sugrįš. Didelis čia daiktas. Tegul palaksto vienas!

Bet Kazys negrįžo. Ją aplankydavo tik jo siunčiami čekiai. Dienos vijosi savaitės, mėnesius. Nuo ašarų rasojo langai. Dukterims ir marčioms padedant, Kastė palengva grįžo Kastytės eitomis pėdomis. Moters žavumas juk įgimtas, juk tai graži joms duota pievo dovana — tikinta kitų, pati įsitikino. O jei namus kartais ragana aplanko, oi kaip lengva ją išvyti! Dabar vėl žavi Kastytė laukė šaunaus Kaziuko.

...

Trečiasis veiksmas. Kazio sugalvotas bandomasis išsiskyrimas baigėsi spalvingu, gražiu susitikimu su žmona Kastyte.

* * *

Šis trijų veiksmų šeimos vaizdelis buvo suvaidintas, mums atostogaujant šiaurės Ka-

Skyrių tvaiko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.
Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

ĮVAIRŪS MANDAGUMO PAREIŠKIMAI

Ne visos kalbos yra vienodai turtingos: viena turi daugiau žodžių ar posakių vienoje srityje, kita — kitoje. Pvz. anglų kalboje vartojamas tas pats žodis *to wash* visais atvejais, kur mes turime įvairius žodžius: *prausti, plauti, mazgoti, skalbti, trinkti* (galvą), *skalauti*. .. Mandagumo srityje mūsų kalba taip pat yra turtinga, tik negera, kad mes tais turtais ne visuomet pasinaudojame, o vartojame tik tuos pačius, labai įprastus, šabloniškus žodžius ar posakius.

Mūsų įprasti pasisveikinimo žodžiai paprastai yra tokie: *labas rytas, laba diena, labas vakaras, labanaktis*. Neįprasta sakyti *laba naktis*. Čia vartojame sudurtinį daiktavardį *labanaktis* (kirtis yra ant skiemens *ba*), o gal dar dažniau jo sutrumpintą formą *labanakt*. Dažnai šiais visais atvejais pavartojamas ir galininko linksnis *labą rytą, labą dieną, labą vakarą, labąnakt*. Bendrinėje kalboje ši galininko forma yra leidžiama vartoti, nors pirmoji (vardininko) yra labiau pageidaujama. Mūsų liaudies kalboje

nadoje, vienos vakaronės metu. Mes du vakarus kalbėjomės, diskutavome apie labai plačiai paplitusią šeimų ligą — išsiskyrimą. (Apie tai plačiau kitą kartą). Bet šis šeimos vaizdelis buvo įdomus todėl, kad jo dalyviai nevaicino, bet perdavė savo asmeninius išgyvenimus. Klysti lengva, paklydimuose gyventi sunku, bet svarbiausia — pasimokyti iš klaidų.

yra gana daug šios rūšies pasakymų. Pavyzdžiui, didysis *Lietuvių kalbos žodynas* (Vilnius, 1966, t. VII) duoda tokius iš liaudies nugirstus posakius: *Labą* sakau, motinėle, o kur tavo dukružėlė? Išpuikęs, nei *labos dienos* neduoda. Aš mergelei *labą dieną*, ji man nė žodelio.

Kartais vartojamas net ir kilmininkas: *Labų dienų* visai Redakcijai (K. Būga). Duck jam nuo manęs *labų dienų*, *Labos nakties*, kūmai! Likit sveiki! — *Labos nakties!*

Tad ir tie patys žodžiai, pasakyti kituose linksniuose, padaro mūsų įprastinius pasisveikinimus įvairesnius, ne tokius šabloniškus. Tačiau nėra būtino reikalo čia ribotis tik tais "labais" — juk yra ir kitokių tinkamą pasisveikinimo žodžių bei posakių, pvz.: *Sveikas gyvas*, kaip išmiegojai? *Sveikas*, bičiuli, kaip gyvuoji? *Sveikas drūtas*, kas gero šį rytą? (*Sveikas drūtas* vartojamas tik suvalkiečių, nes jiems *drūtas* reiškia *stiprų, tvirtą*, o ne *storą*, kaip žemaičiams ir kt.).

Galima išgalvoti ir kitokių pasisveikinimo formų, kuriose būtų ir mandagumo, ir nuoširdumo, ir sąmojaus, ypač kai sveikinamės su savo draugais ar su sau lygiais. Vergiškai laikytis to "labo ryto" ar "labos dienos" gali atrodyti labai dirbtina, nenuoširdu.

Ar tinka kitą sveikinti tik vienu žodžiu *labas*? Visiškai tinka, kai sveikinas draugai, lygūs vieni su kitais, bet taip sveikinti vyresnį už save nelabai tiktų. Tą pat galima pasakyti ir apie žodžio *sveikas* vartojimą.

Taip pat mes turime ir įvairių atsisveikinimo žodžių bei posakių. Paprasčiausias žodis yra *sudie*, *sudieu*, *sudiev*. Beabejo, tai yra posakio *su Dievu* sutrumpinimas. Tokiu būdu atsisveikindami, lyg pavedame savo draugą ar pažįstamą Dievo globai, jį paliekame "su Dievu".

Be šio įprastinio *sudie*, mes turime ir daugiau žodžių bei posakių, tinkamų atsisveikinimui, pvz.: *viso labo!* *viso gero!* *viso geriausio!* Taip pat dažnai sakoma: *iki pasimatymo!* *iki kito susitikimo!* Artimi draugai dažnai vartoja tik sutrumpinimą: *iki!* Taip pat yra įprasti pasakymai: *tuo*

tarpu! *šiuo tarpu!* *kol kas!* Vakare, eidami gulti, atsisveikiname, linkėdami *labos nakties*, *gražių sapnų*, *gero poilsio*.

Valgantiems sakome: *gero apetito!* išvažiuojantiems: *laimingos kelionės!* *sėkmės!* *gerų atostogų!* *laimingo sugrįžimo!*

Kam nors dėkodami, vartojame žodžius *ačiū* arba *dėkui*. Bet taip pat pasakome: *labai dėkoju!* *nuoširdžiai dėkoju!* *esu labai dėkingas!* *Tamstos gerumo niekad neužmiršiu!* ir pan. Tačiau negera, kai vienas kitas pasako: *didelis ačiū!* *didelis dėkui!* Tai yra vertiniai iš rusų kalbos, todėl nevartotini. Kai jaučiamės nepaprastai dėkingi, tą savo dėkingumą galime išreikšti, kartodami prieviksmį: *labai labai dėkui!* *labai labai ačiū!* (Kablelio tarp tų dviejų "labai" nereikia).

Čia, išeivijoje, mūsų tautiečiai labai dažnai pasako: *ačiū labai!* *dėkui labai!* *dėkoju labai!* Atrodo, kad tai yra svetimų kalbų įtaka: anglų *thank you very much*, *thanks a lot*; vokiečių *danke shoen*, *danke sehr*; prancūzų *mercy beaucoup* ir t.t. Lietuvis, nepaveiktas svetimų kalbų, atrodo, visuomet pasakytų: *labai ačiū*, *labai dėkui!* *labai dėkoju!*

Kai kas prikiša, kad žodžiai *ačiū* ir *dėkui* yra skoliniai iš gudų kalbos. V. Urbutis savo straipsnyje "Dabartinės baltarusių kalbos lituanizmai" (*Baltistica*, V/1/, p. 49) sako, kad *dėkui* yra atkeliavęs iš gudų, bet *ačiū* gudai galėjo pasiskolinti iš lietuvių. Net ir K. Būga prisipažino, kad jam dar nėra aiški šių žodžių kilmė.

Pagarbiai kreipdamiesi į asmenį, dažniausiai vartojame žodžius *jūs* ir *tamsta*, o kartais ir *tu*. Laiškuose šie žodžiai paprastai rašomi didžiąja raide.

Įvardį *jūs* šiam tikslui daugiausia vartoja ta Lietuvos teritorijos dalis, kuri yra į pietų vakarus ir į pietus nuo Kretingos, Skaudvilės, Raseinių, Jonavos, Širvintų. Nuo minėtų vietų į šiaurę bei šiaurės rytus ir daug kur Dzūkijoje tokiu atveju vartojamas žodis *tamsta*, (*tamista*, *tamysta*). Kai kuriose vietose *jūs* ir *tamsta* yra vartojami sinonimais, kartais su tam tikrais skirtingais reikšmės niuansais.

Apie Marijampolę ir Vilkaviškį įvardžiu *jūs*, reiškiant pagarbą, vaikai kreipiasi į tėvus, jaunesnieji į senesnius, mokiniai į mokytojus, o taip pat į nepažįstamą ar mažai pažįstamą suaugusį žmogų. Pvz.: Tėteli, kur *jūs* buvote? Ką *jūs*, močiute, darysite? Kviečiame ir *jus*, mokytoja, pas mus atsilankyti. Kas *jūs* toks būsit? Šiose apylinkėse žodis *tamsta* yra retai vartojamas. Kartais jis pavartojamas tik mokytesnių žmonių, labai oficialiai kalbant, susipykus, pajuokiant ir pan. Pvz. ponias į savo tarnaitę paprastai čia kreipiasi *tu* arba *jūs*, bet kai užpyksta, pradeda vartoti *tamsta*.

Panašiai yra ir su žodžiu *jūs* tuose kraštuose, kur iš seniau daugiausia buvo vartojamas *tamsta*. Pavyzdžiui, apylinkėse į šiaurės rytus nuo Raseinių kreipimasis į garbingą asmenį įvardžiu *jūs* buvo ir yra laikomas įžeidimu.

Taigi atskirose Lietuvos teritorijos vietose pagarbai reikšti vienur vartojamas žodis *jūs*, kitur *tamsta*, o kai kur jie vartojami lygiagrečiai sinonimais. Be to, vienas ir kitas, besibraudami į svetimą teritoriją, kartais įgauna ir neigiamą reikšmę. Dabar, ypač jaunimo tarpe, jau labiau visur įsigali *jūs*. Toks, atrodo, yra ir bendrinės kalbos vartosenos polinkis.

Kai kuriose dzūkų šnektose (pavyzdžiui, į rytus nuo Ignalinos ar Švenčionių) šalia *tamsta* ir *jūs* pagarbai reikšti vartojamas ir *tu*. Taigi nereikėtų išsižeisti, jeigu nuoširdus dzūkas, kreipdamasis į mažai pažįstamą asmenį ar už save vyresnį, pavartoja įvardį *tu*.

Dabar dažniausiai inteligentų šeimose vaikai, kreipdamiesi į tėvus, vartoja tik *tu*. Taip į vienas kitą kreipiasi ir artimi draugai bei pažįstami. Jeigu jie pradėtų vartoti *jūs* arba *tamsta*, tai galėtų reikšti ne pagarbą, o tik šaltumą arba pajuoką.

Gal čia dar bus naudinga išskelti klausimą, kaip yra derinamos įvairios sakinio dalys, vartojant minėtas pagarbos ir mandagumo formas. Tiek šnekamojoje liaudies kalboje, tiek ir literatūroje galima pastebėti tam tikrą įvairumą. Pažvelkime į keletą pavyzdžių: *Jūs pats* tai galite padaryti. Kodėl *Tamsta* taip

manote? Tėte, jūs esate labai geri. Tėte, jūs esate labai geras. Tamsta turbūt juokauji? *Tamsta* turbūt juokaujate.

Be abejo, negalima smerkti nei vienos, nei kitos vartosenos, tačiau bendrinei kalbai būtų pageidautina vienodumas. Vartojant įvardį *jūs*, tarinį reikėtų reikšti daugiskaita, o kitas sakinio dalis vienaskaita. Pvz.: *Jūs*, būdamas toks mokytojas, tą uždavinį lengvai išspręsite. *Jūs* pats galėsite lengviau tai atlikti.

Su *tamsta* reikėtų visur vartoti vienaskaitą. Pvz.: *Ateik Tamsta* rytoj. *Tamsta atrodai labai pavargęs*.

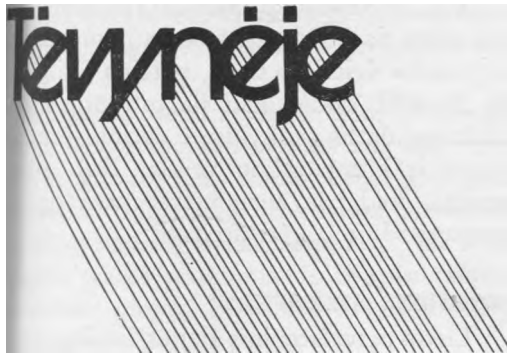
Nereikėtų maišyti įvardžių *jūs* ir *tamsta*, kalbant apie tą patį asmenį. Pvz.: *Tamsta esi labai pavargęs*, atrodo, kad ilgai kelia-vote. Šį sakinį taip reikėtų pataisyti: *Tamsta esi labai pavargęs*, atrodo, kad ilgai kelia-vai.

Čia vėl norime priminti, kad būtų kalbos skurdinimas, jeigu kreipdamiesi į kitą asmenį, tevertotume šiuos tris įvardžius: *tu*, *jūs*, *tamsta*. Kartais juos galima pakeisti ir kitais: *pats*, *sveikas*, *gerbiamasis*, *meldžiamasis*.

Įvardžiu *pats* arba suįvardėjusiu būdvardžiu *sveikas* galime kreiptis į tokius asmenis, kuriuos vadinti įvardžiu *tu* atrodytų per familiaru, o *jūs* ar *tamsta* — per šalta. Pvz.: Daug linkėjimų *Pačiam* (*Sveikam*) nuo visų bendradarbių!

Įvardis *pats* ir suįvardėjęs būdvardis *sveikas* turi ir daugiskaitos formas. Pvz.: Darykite, kaip *Patiems* (*Sveikiems*) atrodo geriau. Panašią funkciją sakinyje gali atlikti ir neveikiamosios rūšies esamojo laiko dalyviai *gerbiamasis* ir *meldžiamasis*, einantys sakinyje be pažymimojo žodžio. Pvz.: *Gerbiamojo* laiškas man buvo maloni staigmena. Gal pasakytum, *Meldžiamasis*, ar dar toli iki stoties?

Įvardinę funkciją atliekantis dalyvis *meldžiamasis* yra kiek senstelėjęs, dabar rečiau tevertojamas. Dažnesnis yra *gerbiamasis*, kartais vartojamas laiškuose, kreipiantis į nepažįstamus ar mažai pažįstamus asmenis, nenorint jų tituluoti. Gal būtų geriausia taip kreiptis į Lietuvoje gyvenančius

Paruošė VYTAS BUTVILA

MEILĖ SAVO DVASIOS VADUI

1979 m. balandžio mėn. 10 d. mirė kun. Karolis Garuckas, S.J., Ceikinių (Ignalinos rajone) parapijos klebonas ir Helsinkio nutarimams vykdyti komiteto narys. Kaip jis savo drąsa ir meile patraukė žmonių širdis, parodė ne tik minios dalyvių jo laidotuvėse, bet ir mirties metinių išskilmėse. 1980 m. balandžio 10 dieną ne tik Ceikinių parapijos tikintiesiems, bet ir apylinkių katalikams buvo didelė, išpūdinga šventė.

Tą dieną pirmąsias Mišias laikė naujasis Ceikinių klebonas kun. A. Petronis. Mišios buvo pradėtos giesme:

Ko nuliūdęs Kristus tėviškėn pažiūri
ir per veidą rieda ašara gaili?
Ko jūs, mano žmonės, kryžkelius paklydot,
kur tu, rūtų žeme, be manęs eini?
Balsas liko balsu šaukiančio tyruose,
mūsų žemėj laimė žydi nebe ta.
Samanotas kryžius po beržais parimęs
dieną naktį meldžias vargdienio dalia.
Pasakyki, Jėzau, kodėl žemė tyli,
kai brangiausią žmogų lydi į kapus?
Erškėčiuotą kelią dieną naktį eitum,
kad brangus tėvelis būtų su mumis.

asmenis, nes jie jau atpratę nuo "pono", o mes nepripratę ir nenorime priprasti prie "draugo"...

Be abejo, įvardiškai vartojami *gerbiama-sis* ir *meldžiamasis* turi ir daugiskaitos formas. Pvz.: Pasakykite, *Gerbiamieji* (*Meldžiamieji*), dėl ko jūs taip pasielgėte?

Jau nuo ankstauro ryto rinkosi žmonės iš įvairių Lietuvos kampelių. Atvykę kunigai bažnyčioje aukoją Mišias be pertraukos. Per trejas Mišias buvo sakomi pamokslai, kuriuose buvo prisiminta kun. Karolio Garucko drąsi veikla ir šventas gyvenimas.

Kai kun. A. Keina pamoksle pasakojo apie Tėvo Garucko gyvenimą, kančias ir kovą už Bažnyčios teises, kai pabrėžė jo didelę meilę Dievui ir žmonėms, visa bažnyčia raudėjo.

Per kitas (votyvines) Mišias pamokslą sakė kun. D. Valiukonis. Jis paskaitė kai kurias ištraukas iš Tėvo Garucko asmeninio dienoraščio. Savo dienoraštyje jis daug kartų kreipiasi į Dievą, prašydamas priimti pas save, nors ir suplyšusiais elgetos drabužiais. Prašo patį Jėzų, kad atitaisytų, jeigu ką nors jis yra sugadinęs. Nori, kad būtų palaidotas kur nors ant tako, kad kiti per jo kaulus eitų pas Dievą, į bažnyčią. Prašo, kad jo laidotuvėse būtų kaip galima mažiau išlaidų, kad būtų sutaupyta pinigų sušelpiti vargšams mokiniams.

Sumą celebravo vysk. J. Steponavičius, o pamokslą pasakė kun. P. Baltuška. Jis pabrėžė velionio šventumo bruožus: didvyriškumą, drąsą, kančios meilę.

Po sumos prie kapo kalbėjo kun. S. Tomkevičius, nušviesdamas Bažnyčios padėtį Lietuvoje, ragindamas tikinčiuosius kovoti už savo teises, nesibijant kalėjimo. Labiausiai, jo nuomone, turi netylėti, bet kelti balsą vyskupai. "Kalėjimuose ir kančiose Bažnyčia stiprėja. Mums nereikia ieškoti šventųjų kituose kraštuose, mes jų turime savo tautoje. Mes visi turime būti didvyriai, kankiniai ir šventieji".

Toliau jis nurodė mūsų tautos naikinimo priemones: 1. Tikinčiųjų priespauda: nei spaudos, nei radijo. 2. Besaikis alkoholinių gėrimų gaminimas ir skatinimas gerti naujai išdygusiose užėigose. 3. Melas ir kunigų šmeižimai. Tad visiems reikia būti sąmoningiems lietuviams ir sąmoningiems katalikams. Tėvas Karolis tai suprato, nes pirmasis įstojo į Helsinkio grupę ir buvo jos organizatorius.

Žmonėms skirstantis, vaikai dar pasiliko ir sugiedojo vaikišką giesmę:

O Marija mylima, motinėle tu gera,
Tu myli vaikus ir globoji mus visus.

Baigę giedoti, rankose turėtas gėles padėjo prie paminklo ir visi nusifotografavo. Nors mokytojai iš vakaro vaikus prigrasino, kad visi būtų mokykloje, bet bažnyčioje dalyvavo su kamžėlėmis 50 berniukų ir ne mažiau mergaičių su procesijos drabužiais. Kunigų buvo apie aštuoniasdešimt.

Oras buvo žvarbus. Žmonės skubiai ieškojo kokios nors užuovėjos, kiti skubėjo namo. Klebonijoje buvo puikios vaišės. Vietos nebuvo daug, visi negalėjo sutilpti, tad keitėsi pamainomis. Buvo atėjęs ir menininkas, kurs sukūrė tokį gražų, didingą paminklą Tėvui Garuckui. Jis papasakojo visą paminklo kūrimo istoriją ir vargus bei pavojus, kuriuos teko patirti. Buvo tardomas, grasinamas, klausinėjamas, iš kur gavęs paminklui medžiagos. Viską daręs iš meilės ir dėkingumo a.a. Tėvui Karoliui, kuris jam nurodęs gražesnę gyvenimo kelią.

Paminklas tikrai didingas ir gražus — 8 metrų aukščio. Kai kurie žmonės kalbėjo, kad gal visoje Lietuvoje nėra kito tokio gražaus.

Žmonės gėrėsi šiuo paminklu, puošia jį gėlėmis ir nuolat prisimena savo mylimą kleboną Karolį Garucką, S.J.

MOKYTOJO DIENA

Lietuvoje spalio 5-toji yra Mokytojo diena. Ta proga prof. Pranas Buckus rašo: "Būti mokytoju — reiškia mokyti gerumo, jautrumo, elgesio kultūros, rodyti pareigos ir pasiaukojimo grožį, mokyti išgyventi svetimą skausmą. Tai kartu reiškia labai mylėti gyvenimą, žmones, linkėti jiems tikros laimės ir padėti jos siekti. Ši profesija kuo labiausiai susijusi su kūryba. Kūrybingas mokytojas visada palieka savo mokiniams neišdildomus prisiminimus. Dar daugiau — toks žmogus uždega jaunimą nuolatiniam nerimui, ieškojimams. Ypač tada, kai jis pats, be tiesioginių pareigų, dalį savo kūrybinių polėkių atiduoda visuomenei, kuriai nors meno ar mokslo sričiai".

Bet Maskvos specialistų tvirtinimu, po 7-8 metų darbo daugiau kaip pusė mokytojų palieka švietimo sferą, pereina į kitą darbą. Kodėl? Todėl, kad jie turi organizuoti užklasinį darbą mokykloje, derinti jį su pionierių ir komjaunimo veikla. Dar galima pridėti, kad jie turi veikti antireliginėje propagandoje, tikėti ateizmu.

"KŪRYBINĖ ATMOSFERA"

Lietuvos valstybinis dailės institutas nuo 1946 metų išleido 2000 diplomuotų dailininkų. Ta proga Instituto rektorius Vincentas Gečas pareiškė: "Gal paradoksalu, bet mažiausias mūsų respublikos institutas (apie 750 studentų) yra vienas didžiausių tarp šalies aukštųjų dailės mokyklų. Kaip ir jose, taip ir vilniškiame institute pagal nustatytas normas penkiems studentams tenka vienas dėstytojas. Turime brandų profesūrą, dėstytojų kolektyvą. Institute dirba Lenino, valstybinių, respublikinių premijų laureatai, dailininkų sąjungos vadovai, apskritai, žymiausi dailininkai. Matyt, ir aiškinti nereikia, kaip tai veikia studentus, kūrybinę atmosferą".

Mums atrodo, kad "kūrybinę atmosferą" nustato partija ir Maskva. Ar ne taip, ponas Gečai?

NAUJAS KEIKSMAŽODIS — "PROPAGANDA"

Dabar Lietuvoje žodis "propaganda" pasidarė piktas keiksmažodis. Apie propagandą kalba visi komunistai, apie jį rašo laikraščiai, jai skiriami knygų tomiai. Šio žodžio išsigandę, žmonės neskaito spaudos, kratosi knygų. Užtat propagandistai organizuoja knygos dienas su šūkiu: "Gyventi, dirbti, mokytis leniniškai". Jie, susiorganizavę į Knygos bičiulių draugiją, leniniškai bruka žmonėms leniniškas knygas. Tad ir nenuostabu, kad "Tiesos" korespondentas skundžiasi, jog knygos sunkiai pasiekia skaitytojus. Tos knygos dažnai išteplojamos, aplamdomos knygynuose ar pakeliui į juos. Kitos suverčiamos į pakampus ir ten tūno mėnesius, o neretai ir metus. Korespondentas skundžiasi: "Kaip tokią knygą parsinešti

į namus, kaip duoti kitam!" Iš tikrųjų žmonės skaito knygas, bet nenori leniniškai mokytis.

Klaipėdos teatro direktorius duotame pasikalbėjime spaudai skundžiasi, kad naujame repertuare nėra naujų lietuvių dramaturgijos kūrinių, kad stokojama šiuolaikinių mūsų autorių pjesių. Anot jo, tai bene opiausia teatro problema. Iš tikrųjų rašytojai nerašo pjesių, bijodami keiksmazodžio "propaganda".

* Minint konstitucijos dieną, "Tiesa" rašo: "Gyventi visuomenėje ir būti laisvam nuo visuomenės negalima. Tai Vladimiro Lenino žodžiai". Tuo remiantis, Lenino demokratija yra papuošta kalėjimais ir įsako visuomenei, ką ir kaip daryti, kad žmonės priklausytų visuomenei, atseit, partijos nurodymams.

* Tiesa rašo apie Pirmaujančią melžėją", pasižymėjusią Želvos tarybinio ūkio karvių melžėją N. Rakovskają, kuri iš karvės primelžė 3650 kg pieno ir įvykdė metinį pasižadėjimą. Karvės dosnumą suprasime, žinodami, kad melžėja yra žymi komunistė, Tarybos deputatė. Jai įsakė L. Brežnevas, o ji visa tai perdavė karvei, ir pienas plaukte plaukė, priėmus naują konstituciją...

* Muzikui prof. S. Sondeckiui pagerbti, minint jo kūrybinės veiklos 25-metį, buvo surengta didelė muzikos šventė. Muzikos kritikė rašo: "Perpildyta Filharmonijos salė, klausytojų entuziazmas, prasiveržęs ovacijomis, nubangavęs spalvinga gėlių jūra — visa tai kaitino vakaro atmosferą, sukūrė nepamirštamą įspūdį".

* Kompozitorius Vytautas Barkauskas sukūrė "Trečiąją simfoniją", skirtą Vilniaus universiteto 400 metų sukakčiai. Muzikos žinovai rašo, kad ši simfonija — tai vienas reikšmingiausių kompozitoriaus kūrinių. Ji žymi naują šio autoriaus kūrybos etapą, kuriam būdingas ryškus filosofiskumas. Taip pat naujai simfonijai būdingi intelektualinio susikaupimo ir aktyvaus mąstymo bruožai.

* Stasys Domarkas, Kauno valstybinio muzikinio teatro direktorius ir vyriausiasis dirigentas, straipsnyje "Spektakliai — ne

vien pramogai" rašo: "Turėti gerą repertuarą ir šiandien yra vienas aktualiausių teatro uždavinių. Ieškome tokių veikalų, kurie leistų muzikiniam teatrui būdingomis priemonėmis kiekvienam žmogui skiepyti tiesos, gėrio ir grožio supratimą, kurie skatintų siekti aukštų idealų, įkvėptų kovai už juos". Koks tas tiesos, gėrio ir grožio supratimas, numanu iš paskutinės straipsnio pastraipos, kur jis sako, kad ir toliau stengsis kurti idėjiškai kryptingus, meniškai brandžius spektaklius, kurie padės spręsti laiko padiktuotas problemas. O ta idėjiškai kryptinga problema ir yra leniniškas tiesos, gėrio ir grožio supratimas.

* Netrukus sukaks 400 metų, kai J. Bretkūnas išvertė į lietuvių kalbą Bibliją. Vertimo rankraštis saugomas Vakarų Berlyne. Ketvirtoji baltistų konferencija pritarė Miunsterio universiteto profesoriaus Fridricho Schulzo iniciatyvai išleisti šį didžiausią senosios lietuvių kalbos paminklą.

* Lietuvos Mokslų akademijos centrinės bibliotekos rankraščių skyriuje sukaupta 174.601 saugojimo vienetas arba 296 fondai rankraščių ir dokumentų. Iš jų 1415 pergamentų. Ši biblioteka turtinga ne vien milijonais knygų, senais retais kartografiniais leidiniais, bet ir XI - XX a. rankraščių bei dokumentų rinkiniais, senais laiškais.

* Žurnalistas Vytautas Kazakevičius, minint jo 50-tąjį gimtadienį, į klausimą, ką naujo jis žada skaitytojams, besidomintiems išeivių visuomenine ir kultūrine veikla, atsakė, kad šiuo metu spaustuvėje yra jo iniciatyva sudaryta ir įžanga palydėta E. Cinzo apsakymų knyga "Spąstai". Be to, jis pasisakė, kad prisideda sudarymu, rekomendacijomis, įžangų ruošimu, recenzijomis prie visų emigracinių autorių knygų išleidimo.

* Iš spaudos išėjo Lietuvių rašytojų bibliografinio žodyno pirmasis tomas. Šiame leidinyje bus sukaupta pagrindinės žinios ir medžiaga apie rašytojus ir jų kūrybą. Leidinį sudarys trys solidžios apimties tomai ir papildymai. Knygos pirmame tome pateikiama trumpa rašytojo biografija, jo kūriniai ir vertimai, literatūra apie jį, atskirus kūrinius ir kūrybą. Biobibliografinis žo-

dynas sudarytas pagal rašytojų pavardžių ar jų išgalėjusių slapyvardžių abėcėlę. Pirmasis tomas apima A-J raides ir pateikia bibliografines žinias bei duomenis daugiau kaip apie 180 rašytojų ir kitų mūsų raštijos atstovų, pradedant senosios lietuvių knygos autoriais.

* Lietuvos žurnalistų sąjunga leidžia kasmetinį leidinį "Žurnalistika". Jau buvo išleista šešios knygos. 1980 m. išėjo "Žurnalistika— 78", 152 psl., 1000 egz. Knygoje, be abejo, daug propagandinio burbulio. Vienas knygos skyrius skirtas Vilniaus universitetui, atšventusiam 400-tąsias metines. Žurnalistikos katedra Vilniaus universitete buvo įsteigta 1949 m. ir per 30 metų išleido apie 900 spaudos, televizijos ir radijo darbuotojų, gerai paruoštų komunistinių propagandistų.

* Maskvoje anglų kalba leidžiamas žurnalas "Soviet Literature" išleido specialų numerį, skirtą olimpinėms žaidynėms dalyviams ir svečiams. Tarp daugiau kaip šimto poetų lietuvių poezijai atstovauja A. Baltakis, A. Drilinga, A. Maldonis, J. Marcinkevičius, E. Mieželaitis ir V. Palčinskaitė. Olimpiada, sutepta Afganistano laisvės kovotojų krauju, buvo istorijos dėmė. Senovėje žymieji graikų poetai skaitydavo olimpiados dalyviams savo odes, šlovinančias nugalėtojus. Dabar rusai skaitė odes olimpiados išrinktojiui Brežnevui ir pavergtam žmogui.

* "Sovietskaja Litva", kuri tęsia lietuvių tautos koriko Muravjovo darbus ir svarbiausiu tikslu laiko Lietuvos rusinimą, atšventė savo 40 m. darbo sukaktį. Šia proga redaktorius V. Jemeljanovas rašo, kad šis laikraštis neša skaitytojams gaivias socialistinio internacionalizmo (rusiško) tarybinių tautų draugystės idėjas (Lietuvos pavergimą), padeda auklėti gilių komunistinių įsitikinimų žmogų (nužmogintą), karštą tarybinės tėvynės (Rusijos) patriotą.

* "Tiesa" rašo apie "Nelinksamas popieriaus lapo keliones" ir skundžiasi, kad moksleiviai per mažai surenka makulatūros. Rajoninės mokyklos užduotį įvykdė 137 procentai, o miestų mokyklos tik apie 40 procentų. Mat miestuose veikia daugiau

saugumiečių, tai mokiniai negalėjo sunešti Lenino ir Brežnevo raštų, o rajoninių mokyklų mokiniai apsivalė nuo to šlamšto. Lietuvoje 1979 m. buvo iškirsta 5000 ha suaugusio miško ir nemaža dalis medžių nukeliavo celiuliozės gamybai, komunistų partijos leidiniams. Tikrai, gerbiamasis drauge, "Tiesos" redaktoriau, kad yra nelinksmos popieriaus lapo kelionės. Spausdinant tą straipsnį, turbūt ir redaktoriui darėsi liūdna, kad tiek daug popieriaus sunaudojama bereikalingai propagandai.

* "Tiesos" korespondentė Vida Bielskytė parašė straipsnį: "Ar esi savo žodžio šeimininkas?" Perskaičius man pasidarė tavęs gaila, Vidute. Savo straipsnį taip baigė: "Spręstini klausimai, pasiūlymai surašyti į nutarimą, kurio vykdymas atidžiai kontroliuojamas". Tai kaip čia su ta žodžių šeimininkyste? Juk viskas, kaip tvirtini, "atidžiai kontroliuojama".

* Baltistų konferencijoje, kuri vyko Rygoje, dalyvavo Vilniaus universiteto prof. Zigmas Zinkevičius. Dr. V. Ambrazas darė pranešimą apie įprastinės žodžių tvarkos rekonstravimą sakinyje, o filologijos kandidatas A. Girdenis pateikė darbą žemaičių tarmės kirčio istorijos klausimais. Šiuo metu Vilnius yra pasaulinės baltistikos centras. Jau 15 metų čia leidžiamas žurnalas "Baltistica". Lietuvių kalbos ir literatūros institutas leidžia "Lietuvių kalbos atlasą". Išleista tritomė "Lietuvių kalbos gramatika" ir jau iš spaudos išėjo vienuolika akademinio "Lietuvių kalbos žodyno" tomų.

Danguolės Jurgutienės kūryba

Praėjusį rudenį Čikagos Jaunimo Centre, Čiurlionio galerijoje, Lietuvių Skaučių Seserija buvo suruošusi dailininkės Danguolės Šeputaitės-Jurgutienės tapybos darbų parodą. Jos darbų nuotraukomis yra iliustruotas ir šis "Laiškų lietuviams" numeris.

Paroda buvo spalvinga ir įvairi. Jos išstatytuose darbuose buvo galima pastebėti

Danguolė Jurgutienė prie savo kūrinių
Čikagos parodoje

keletą skirtingų stilių. Iš realistinio stiliaus dailininkė pamažu krypta į abstraktą, į impresionizmą, vis dėlto neprarasdama ryšio su realybe. Yra piešusi ir portretus. Technika taip pat įvairi: aliejus, akvarelė, akrilika.

Dailininkė taip apie savo dabartinę kūrybą sako: "Šiuo metu tapau moderniu stiliumi, su ekspresionistiškom nuotaikom, bet neprarasdama ryšio su realybe. Be individualių priėmimų prie siužetų, daug dėmesio kreipiu į spalvų turtingumą ir savitumą. Dirbu sluoksniais: trys, keturi ar net šeši spalvų sluoksniai kiekviename paveiksle. "Atsispindėjimų" cikle (Images) vaizduojamas ne tik išorinis aplinkos pasaulis, bet ir visatos pajutimas, kuris kiekviename asmenyje pasireiškia individualiais vidiniais jausmais, t.y. asmeniškuoju peizažu. Šis ciklas ypač atkreipė vietinės amerikiečių spaudos dėmesį".

Danguolė Jurgutienė yra Farmington, Mich., menininkų klubo narė, yra dalyvavusi keletose lietuvių ir amerikiečių dailės parodų, laimėjusi premijų, o pernai buvo paskelbta Farmingtone "Artist of the Month".

Jau nuo pat jaunystės Danguolė buvo veikli skautė, visuomenininkė, tad ir dailės srityje ji nesustos, bet žengs vis pirmyn ir stengsis kilti vis aukšty, To mes jai nuoširdžiai linkime.

TRUMPAI IŠ VISUR

- Vatikane dabar yra 352 piliečiai. Paskutiniu metu vienu padidėjo, kai šveicarų sargybos seržanto šeimoje gimė dukrelė.

- Guyana draudžia dirbuotis katalikų misininkams savo srityse.

- San Salvadore gruodžio mėn. pradžioje žiaurūs teroristai nužudė 4 amerikietes: tris seseles vienuolės ir vieną katalikų socialinės akcijos moterį. Jos važiojo automobiliu, kuris vėliau buvo rastas sudegintas, o jos visos keturios išvilktos ir sušaudytos. Jų vardai: Ita Ford, 40 m., ir Maura Clarke, 49 m., — abidvi Maryknoll vienuolijos seselės. Jos grįžo iš susirinkimo Nicaraguoje. Jų iš aerodromo parsivežti buvo nuvykusios uršulietės seselės Dorothy Kazei, 41 m., ir misijose dirbusi pasaulietė Jean Donovan, 27 m. Visos rastos nužudytos šūviais į galvą. Prieš mirtį buvo nuskriaustos. JAV tuojau sustabdė savo paramą San Salvadora vyriausybei ir pasiuntė savo delegaciją įvykį ištirti. Seselė Kazei buvo lietuvių kilmės.

- Tarptautinis Eucharistinis kongresas įvyks 1981 m. liepos 16-23 d. Liurde. Jau yra įsiregistravusių maldininkų iš 114 kraštų. Nenorima, kad suvažiuotų daugiau kaip 60.000, nes kitaip būtų sunku visus apnakvinti.

- Popiežius Jonas Paulius II vasario mėnesį vyks į Filipinus ir ten aplankys septynis miestus. Numatoma, kad jo kelionė bus vasario 16-24 d.

- Naujojo JAV kongreso atstovų rūmuose bus 119 katalikų, o senate — 17 katalikų. Taigi septyniais daugiau, negu 96-me kongrese. Šiame kongrese turės daugiau atstovų katalikai ir žydai, negu turėjo 96-me kongrese.

- Nauju apaštališkuoju delegatu JAV-se paskirtas arkiv. Pio Laghi, ligi šiol buvęs nuncijum Argentinoje. Jis yra 58 m. amžiaus. Vašingtonas jam pažįstamas, nes čia buvo apaštališkojo delegato sekretorium nuo 1954 iki 1961 m.

- Moterystės ryšio gynėja Duluth, Minn., vyskupijoje, yra su Vatikano leidimu paskirta pasaulietė moteris Mary J. Donahue. Ji bažnytiniame tribunele jau yra dirbusi aštuonerius metus.

- Naujasis prezidentas Ronald Reagan buvo susitikęs su Niujorko kardinolu Terence Cooke ir turėjo su juo apie valandą laiko užtrukusį pasikalbėjimą.

- Lenkijoje pirmą kartą po 30 metų per valstybinį radiją buvo iš Krokuvos katedros transliuojamos Bernelių Mišios Kūčių naktį. Lenkijos darbininkai išsikovojo, kad dabar kiekvieną sekmadienį per radiją būtų transliuojamos šv. Mišios.

- Popiežius Jonas Paulius II Kalėdų sveikinimus perdavė 42 kalbomis, jų tarpe ir lietuviškai.

- Sovietų Sąjungoje kas trečia moterystė baigiasi perskyromis.

- D. Britanijos princas Charles Kalkutoje aplankė motiną Teresę. Apie tą apsilankymą motina Teresė pasakė: „Aš jam tariau, kad aš negaliu padaryti tai, ką jis gali, ir jis negali padaryti tai, ką aš galiu. Bet mes abu galime daryti ką nors gražaus Dievo garbei“.

- Čekoslovakijoje policija pradėjo daryti kratas butuose kunigų, kuriems neduota teisė darbuotis sielovadoje.

- Tarptautiniame Eucharistiniame kongrese, kuris įvyks liepos mėnesį Liurde, suplanuotas didingas jaunimo sąskrydis su šūkiu: „Tūkstantis gitarų Dievui“.

- Dešimt Vietnamo vyskupų atliko kanonuose numatytą atsilankymą pas Šventąjį Tėvą. Popiežius Jonas Paulius II jiems pasakė, kad jam žinomi sunkumai Vietname, bet taip pat žinomas ir tikinčiųjų dinamizmas.

- Nauju Valstybės sekretoriumi parinktas gen. Aleksandras M. Haig yra katalikas. Jo brolis yra jėzuitų kunigas.

- Raymond J. Donovan, prezidento Reagan parinktas nauju Darbo sekretoriumi, yra katalikas, mokslus ėjęs katalikų mokyklose, lankęs katalikų seminariją, bet mirus tėvams ir vyresniam broliui, turėjo perimti šeimą globoti. Jis buvo vienas iš 12 vaiku šeimoje.

- Wiliam J. Casey, prezidento Reagan pakviestas nauju CIA direktoriumi, yra katalikas, baigęs jėzuitų Fordhamo universitetą, St. John's teisų mokykloje išėjęs juridini mokslą.

- JAV-se kasmet nužudoma apie 1.4 milijono negimusių kūdikių. Tuo tarpu taip labai trūksta kūdikių įsūnijimui, kad eina varžymasis, kam pavyks gauti, ir daugelis net turi sumokėti aukštą kainą. Kaip spaudoje pažymima, net susidaro dėl to juodoji rinka, ieškant įsūnyti kūdikius.

- Popiežius Jonas Paulius II lapkričio 15-19 d. lankėsi Vakarų Vokietijoje. Nors dalis protestantiškos visuomenės pradžioje rodė tam tikro šaltumo, tačiau kelios apsilankymo dienos nuotaikas žymiai pakeitė. Spaudoje imta vadinti popiežiaus atsilankymą šio šimtmečio žymiuoju įvykiu. Televizija gausiai rodė popiežių. Apie 47% iš Vakarų Vokietijos 61 mil. gyventojų yra protestantai. Kai lenkas popiežius pabučiavo Vokietijos žemę, tai paliko visiems didelį įspūdį. Iš vadovaujančių protestantų pasigirdo balsų, kad apsilankymas praskaidrino nuotaikas ekumenizmui.

“Laiškų lietuviams” ekskursija

Organizuojant kokią nors ilgesnę kelionę, visuomet pasitaiko šiokių tokių pakeitimų, kurie dažniausiai priklauso ne nuo organizatorių. Ir mes paskutiniu metu turėjome šį tą pakeisti, bet dabar jau, atrodo, jokių kitų pakeitimų nebus. Tad iš Čikagos ir Niujorko išskrisime balandžio 25 d., šeštadienį, o grįšime gegužės 14 d., ketvirtadienį. Skrisime italų Alitalia lėktuvu. Grįždami pakeliui pernaktuosime Romoje.

Iš Egipto į Izraelį ne lėktuvu skrisime, bet važiuosime autobusu, tad bus galima pamatyti labai daug įdomių vietų. Visur užsakyti geri pirmos klasės viešbučiai, kai kur net su maudymosi baseiniais. Kelionės kaina, įskaitant viešbučius, maistą ir arbatpinigius, bus apie 2400 iš Čikagos, o iš Niujorko — apie 2300 dol. Maršrutą taip stengiamės suorganizuoti, kad keleiviai nepavargtų, kad būtų pakankamai laiko pailsėti, apsipirkti ir pan. Aplankysime pačias gražiausias ir įdomiausias vietas Egipte, Šventojoje Žemėje ir Graikijoje. Susipažinsime su šių kraštų kelių tūkstančių metų senumo kultūra. Specialistai sako, kad vargu ar būtų galima suorganizuoti įdomesnę ekskursiją.

Jau turime nemažą užsiregistravusių, bet laisvų vietų dar yra. Laiko iki ekskursijos jau nedaug teliko, tad norintieji turi tuoj registruotis, atsiųsdami savo adresą ir 100 dol. užstatą šiuo adresu: American Travel Service Bureau, 9727 S. Western Ave., Chicago, IL 60643. Tel. (312) 238-9787.

- Afrikos valstybėse per vienerius metus buvo įkurtos septynios didžiosios kunigų seminarijos: 3 Zaire, po vieną Aukšt. Voltoje, Zambijoje, Malawyje ir Nigerijoje.

- Varšuvoje daugiau negu 10.000 tikinčiųjų buvo susirinkę prie Šv. Aleksandro bažnyčios sutikti Čenstakavos Dievo Motinos paveikslo kopijos. Paveikslas per 23 metus buvo nešiojamas maldingoje kelionėje po visą Lenkiją. Jį sutinkant Varšuvoje, kard. Višinskis aukojo šv. Mišias.

- Nauju JAV vyskupų konferencijos pirmininku išrinktas St. Paul-Minneapolio arkivyskupas John R. Roach. Jis dabar tampa 49 milijonų Amerikos katalikų vadovu.

J. Pr.

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS

Šių metų konkurso tema — **Kaip išlaikyti šeimos vienybę ir lietuviškumą.** Kai kurie teisingai pastebėjo, kad šiame pavadinime slypi dvi temos: 1. šeimos vieningumas arba nesuardomumas, 2. šeimos lietuviškumas. Jeigu kas nori, gali rašyti tik kuria nors viena tema, bet galima straipsnyje nagrinėti ir abidvi.

Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus į atskirą vokelį savo tikrąją pavardę, adresą bei telefoną, atsiųstas redakcijai iki 1981 m. kovo mėn. 1 dienos.

Už geriausius rašinius skiriamos keturios premijos: I — 150 dol., II — 100 dol., III — 75 dol., IV — 50 dol. Premijų mėcenatai: I — J. K. Vembrė, II — Jonas Veselka, III — J. V. Vizgirda, IV — Stefanija Rudokienė.

Premijos bus įteiktos “Laiškų lietuviams” metinėje šventėje balandžio mėn. 4 d., šeštadienį, Jaunimo Centro kavinėje.

Meninę programą atliks estradinė dainininkė Linda Ruzgaitė ir Antrojo kaimo aktoriai.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Danutė Brazytė-Bindokienė. ANGELŲ SNIEGAS. Mokslinės fantazijos apysaka. Įdomūs pasiskaitymai paaugliams. Išleido Akademinė Skautija Čikagoje 1981 m. Viršelį piešė Ada Korsakaitė-Sutkuvienė. 160 psl., kaina 5 dol.

KALBININKAS JUOZAS SENKUS. Trumpa biografija, prisiminimai, darbai. Redagavo Pranas Naujokaitis. Išleido “Darbininkas” 1980 m. Mėcenatas — kun. Kazimieras Senkus. 78 psl., kaina 5 dol.

Kun. B. Pacevičius. ŽINGSNIAI PRIEŠ NEVILTĮ. Išleista 1980 m. Toronte. Įdomūs autoriaus prisiminimai, ypač iš Kauno Jėzuitų gimnazijos laikų. Viršelis — Aldonos Totoraitienės. Korektūra — Zitės Didžbalienės. 376 psl., daug iliustracijų, kaina nepažymėta.

KALENDORIUS 1981. Paruošė Stasys Prakapas. Toronto Prisikėlimo parapijos Ekonominės sekcijos leidinys. 184 psl., daug iliustracijų.

Antanas Jasmantas. IR NIEKAD NE NAMOLEI. Eilėraščiai. Aplankas — Danguolės Kuolienės. Išleido “Ateitis” 1980 m. Kieti viršeliai, 70 psl., kaina 6 dol. Knygą galima užsisakyti pas platintojus arba tiesiog “Ateities” leidykloje, 16349 Addison, Southfield, MI 48075.

Aleksandras Radžius. PRIIMK MANE, MĖNULI. Eilėraščiai. Išleido “Ateitis” 1980 m. Aplankas — Ados Korsakaitės - Sutkuvienės. 84 psl., kaina 5 dol. Galima užsisakyti pas platintojus arba “Ateities” leidykloje, 16349 Addison, Southfield, MI 48075.

LITUANUS. Vol. 26, No. 4. Šį numerį redagavo Jonas Zdanys. Administracijos adresas: Litanus, 6621 S. Troy, Chicago, IL 60629.

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA. No. 41, 42. Leidžia lietuvių R. Katalikų Kunigų vienybė, 351 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarīs. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telef. 737-8400. Nekalto Prsidėjimo Šv. Marijos Seserų spaustuvė, Putnam, CT 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.